

ENGELS

DERDE GRAAD ASO

STUDIERICHTINGEN MET COMPONENT MODERNE TALEN

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

VVKSO – BRUSSEL D/2014/7841/003
Vervangt leerplan D/2006/0279/041 vanaf 1 September 2014

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Inhoud

DEEL 1	4
1 Inleiding	4
1.1 Visie op moderne talen.....	4
1.2 Situering van het leerplan.....	5
1.3 Profiel van de leerling aso Moderne talen	5
1.4 Beginsituatie en plaats van dit leerplan in het curriculum	6
1.5 Logisch studietraject.....	7
2 Christelijk mensbeeld	8
3 Samenhang, leerlijn en enkele sleutelbegrippen	9
3.1 Algemeen	9
3.2 Leerlijn.....	9
3.3 Enkele sleutelbegrippen	10
4 Opbouw en samenhang	17
5 Doelstellingen en mogelijke leerinhouden	18
5.1 Algemene doelstellingen	18
5.2 Communicatieve vaardigheden	19
5.3 Interculturele component	56
5.4 Taalkundige component	57
5.5 Onderzoekskompetentie.....	61
6 Minimale materiële vereisten	64
7 Eindtermen moderne vreemde talen (Engels) 3de graad aso	65
8 Specifieke eindtermen moderne talen aso	73

Leeswijzer

Dit leerplan is bedoeld voor de leerlingen van de **3de graad aso, studierichtingen met de pool Moderne talen**. Hier zijn, naast de doelstellingen van de basisvorming, ook doelstellingen opgenomen die verwijzen naar de decretale specifieke eindtermen voor de pool Moderne talen.

Leerlingen die kozen voor een studierichting zonder de pool Moderne talen volgen voor Engels het leerplan 2014/002.

Dit leerplan bestaat uit **twee delen**.

Deel 1 bevat de **leerplandoelstellingen** en de **leerinhouden**. Hier vind je het antwoord op de vraag wat in de 3de graad zeker moet gerealiseerd worden voor Engels in de studierichtingen met de component Moderne talen, wat leerlingen moeten kunnen en kennen. Daarbij horen ook vakspecifieke attitudes. Dit deel vermeldt ook over welke infrastructuur en didactische uitrusting de taalleraren moeten kunnen beschikken op school.

Die leerplandoelstellingen zijn gebaseerd op de *eindtermen moderne vreemde talen aso* en op de *specifieke eindtermen voor de pool moderne talen aso*. Eindtermen zijn de bij decreet vastgelegde minimumdoelen op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de overheid als noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Voor het gewoon secundair onderwijs worden eindtermen vastgelegd per graad en per onderwijsvorm.

De eindtermen werden gekoppeld aan het Europees Referentiekader, het ERK, en situeren zich globaal genomen op het niveau B1¹ met uitbreiding naar het B2-niveau. Daarnaast integreren de leerplandoelstellingen in dit leerplan ook de decretale **specifieke eindtermen** voor de pool Moderne talen. Alle eindtermen zijn expliciet aanwezig in de doelstellingen van dit leerplan.

De eindtermen moderne vreemde talen gelden zowel voor Frans als voor Engels, net als de specifieke eindtermen Moderne talen, die ook in het vak Duits gerealiseerd kunnen worden. Alleen voor het kennisgedeelte zijn er verschillen. Deze gelijkvormigheid kan ook door overleg op school meer gelijkgerichtheid in de hand werken.

Leerplandoelstellingen worden als minimumdoelstellingen vastgelegd door het VVKSO, de koepel van de katholieke secundaire scholen. Deel 1 van dit leerplan is goedgekeurd door de onderwijsinspectie en wordt bij doorlichting als dusdanig gecontroleerd. De leerplandoelstellingen houden rekening met de beginsituatie van de leerlingen. Ze sluiten aan bij de doelen van de 2de graad en leggen de basis voor verdere talige ontwikkeling en studies met sterk talige inhouden. Ze dragen ook bij tot de algemene doelstellingen van het secundair onderwijs.

Het is een open leerplan. Dit wil zeggen dat je je lessen kan aanpassen aan de realiteit van jouw klasgroep, steeds rekening houdend met de verplicht te bereiken doelstellingen.

Deel 2 de 'pedagogisch-didactische wenken' behandelt net als in het leerplan Engels 2de graad aso (2012/006), een selectie van vaak gestelde vragen over de manier waarop je leerplandoelstellingen bereikt, aangevuld met een aantal pedagogisch-didactische wenken. Dit deel stemt deels overeen met de parallelle tekst in het leerplan 2de graad maar gaat in op mogelijkheden die het werken in de 3de graad biedt.

¹ Zie deel 2, De aansluiting bij het Europees Referentiekader (ERK).

DEEL 1

1 Inleiding

1.1 Visie op moderne talen

Door de toenemende mondialisering en zeker in de Europese context zijn grensoverschrijdende contacten heel courant. Ons onderwijs wil jonge mensen opvoeden tot wereldburgers. Meertaligheid is dan ook een belangrijke doelstelling. Dat impliceert dat de leerlingen op school de kans hebben om verscheidene talen te leren.

De leerplannen moderne vreemde talen van het VVKSO zijn zo opgevat dat ze die hoofddoelstelling van meertaligheid willen realiseren in overeenstemming met de Europese consensus over het onderwijs² in de moderne vreemde talen, de eigen *Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen*³ en met de eindtermen van de Vlaamse overheid.

Het secundair onderwijs biedt moderne vreemde talen aan om volgende vaardigheden te verwerven:

- *sociaal contact met anderstaligen onderhouden;*
- *bij het studeren en tijdens de latere loopbaan aan onderzoek doen;*
- *professioneel functioneren;*
- *de horizon verruimen via rechtstreeks contact met anderstalige culturen;*
- *attitudes van openheid, communicatiebereidheid, intellectuele nieuwsgierigheid, kritische zin en verdraagzaamheid ontwikkelen;*
- *zich ontspannen en van andere culturen genieten.*

Leraren vreemde talen geven mee vorm aan de beoogde meertaligheid. Ze tonen de weg naar interculturele verdraagzaamheid en ondersteunen de groei van hun leerlingen naar autonomie op persoonlijk, sociaal, intellectueel en cultureel vlak. Zo levert het vreemdetalenonderwijs een belangrijke bijdrage tot de verspreiding van het Europese gedachtegoed en verruimt het de blik op de wereld.

In alle graden van het secundair onderwijs en in alle onderwijsvormen gaat allereerst de aandacht naar de **ontwikkeling van communicatieve en interculturele competenties** in lezen, luisteren, gesprekken voeren, spreken en schrijven en de interactie tussen die vijf basisvaardigheden.

Je leert immers moderne vreemde talen om er iets concreets mee te doen, om te kunnen communiceren. Dat betekent dat vanaf de start de communicatieve taaltaken centraal staan. Bij communicatie, en dus ook in het taalonderwijs, is het correct begrijpen en overbrengen van boodschappen essentieel: de focus ligt op de betekenis. Het streven naar vormcorrectheid is daarbij een belangrijke attitude. Om verschillende redenen, o.m. om socioculturele redenen (de manier waarop je overkomt bij de anderen, als blijk van respect voor de taal) is het een goede zaak te streven naar een zo groot mogelijke lexicale accuraatheid en grammaticale correctheid. Die leidt bovendien tot een efficiëntere communicatie. Dit leerplan wil leerlijnen uitzetten en een houvast bieden om leeractiviteiten te ontwikkelen die de leerlingen in staat stellen het gewenste beheersingsniveau te bereiken.

² Council of Europe (2001), Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Cambridge University Press, 276 p. Voor de Nederlandse vertaling: zie de webstek van Taalunieversum

³ Zie www.vvkso.be > Secundair > Visieteksten. De Coördinatiecommissie Moderne Talen, die de werking van de verschillende leerplancommissies moderne talen van het VVKSO coördineert, publiceerde in november 2007 haar *Visie op het onderwijs in moderne vreemde talen*. In die tekst heeft zij de hierboven samengevatte visie toegelicht en verantwoord, als resultaat van intensieve besprekingen en in overleg met de pedagogische begeleiders en de leden van de leerplancommissies moderne en klassieke talen. De tekst vormt een stapsteen en wegwijzer naar een coherente visie op het modernetalenonderricht.

1.2 Situering van het leerplan

Dit leerplan is bestemd voor de studierichtingen met component Moderne talen.

- *Economie - moderne talen*
- *Grieks - moderne talen*
- *Latijn - moderne talen*
- *Moderne talen - topsport*
- *Moderne talen - wetenschappen*
- *Moderne talen - wiskunde*

Engels behoort tot de basisvorming van alle aso-richtingen in de tweede en 3de graad. Dit leerplan bevat de doelstellingen die alle leerlingen moeten bereiken in de richtingen met de pool Moderne talen, het integreert dan ook een aantal specifieke doelstellingen die een instap in het wetenschapsdomein "Moderne talen" betreffen. In deze aso-studierichtingen ontwikkelen de leerlingen ook een hoger beheersingsniveau. Zij ontwikkelen verder hun taalkundige en literair gerichte competenties en oefenen onderzoeksvaardigheden op taalkundig en/of literair terrein.

Het leerplan sluit aan bij en bouwt verder op het leerplan van de **2de graad aso (2012/006)**.

Deze leerlingen kozen een studierichting waarin vreemde talen prominent aanwezig zijn. Zij zullen eventueel **vervolgstudies** aanvatten **waarbij de taalstudie en degelijke beheersing van het Engels een doel zijn op zich**. Het betreft hier o.m. bepaalde toekomstige bachelor- en masteropleidingen talen. Naast een vlotte praktische taalbeheersing, hebben deze leerlingen nood aan een degelijke theoretische onderbouw en een grondige inzichtelijke kennis van het Engels.

In een aantal andere vervolgopleidingen vormt een grondige talenkennis een wezenlijk onderdeel van het curriculum. Het betreft o.m. bedrijfskundige en economische opleidingen en menswetenschappelijke opleidingen op academisch niveau.

Een vlotte beheersing van verschillende talen is overigens een onmisbare troef op de arbeidsmarkt.

Omdat groepen met of zonder de pool Moderne talen duidelijk onderscheiden doelstellingen moeten realiseren, bevelen wij de schooldirecties uitdrukkelijk aan om hier aparte klasgroepen te vormen. Slechts dan kan de leraar Engels op een efficiënte manier recht doen aan de noden van elke groep!

1.3 Profiel van de leerling aso Moderne talen

Aso-leerlingen hebben een aantal **gemeenschappelijke kenmerken**:

Zij werden op het einde van de 2de graad door de delibererende klassenraad naar aso-studierichtingen georiënteerd op basis van bereikte doelstellingen voor de globale vorming en een aantal observatiegegevens i.v.m.

- leervaardigheid, abstraherend vermogen en het vermogen om analytisch, synthetisch en deductief te denken, het vermogen om leerervaringen naar andere contexten over te brengen;
- motivatie en inzet;
- taalvaardigheid;
- maatschappelijke en culturele belangstelling.

Van die leerlingen kan verwacht worden dat dit zich uit in een overeenkomstige leervaardigheid en leerbereidheid voor moderne talen, i.c. het Engels:

- zij hebben op school in principe drie jaar Engels achter de rug;
- zij komen bijna dagelijks in contact met vormen van gesproken en geschreven Engels;
- daardoor zijn zij vertrouwd met een variërend aantal Engelse woorden en uitdrukkingen.

Leerlingen in de pool Moderne talen die op basis van een weloverwogen oriëntering en keuze een van genoemde richtingen aanvatten, hebben blijk gegeven van:

- interesse en motivatie (bereidheid om extra opdrachten luisteren en lezen uit te voeren, om teksten te bestuderen, om anderstalige programma's te volgen ...);
- bereidheid en aanleg om talen te bestuderen op een abstracter niveau;
- nieuwsgierigheid naar andere culturen en bereidheid om met native speakers te communiceren;
- autonomie in het taalverwervingsproces, inzet van leerstrategieën;
- taalvaardigheid op hogere verwerkingsniveaus.

Dat oriënteringsproces vergt grote aandacht⁴. Ten opzichte van andere aso-polen (Wetenschappen, Economie, Grieks/Latijn, en Humane wetenschappen, Sportwetenschappen) bekleedt de pool Moderne talen een uitzonderingspositie: er is geen specifieke studierichting in de 2de graad, de leerplannen bieden geen afzonderlijke leerwegen en er zijn voor de specifieke eindtermen geen cesuurdoelen afgesproken. Er werden ook geen bijkomende doelen toegevoegd aan het leerplan van de 2de graad, waarmee leraar en leerling al een extra stap hadden kunnen zetten in de richting van de specifieke doelen van de pool.

Een positieve oriëntering is essentieel, zodat de leraar in de groepen met de pool Moderne talen de talige specificiteit kan realiseren en de leerlingen effectief taalsterk maken.

Om de oriëntering naar de 3de graad te optimaliseren, zullen leerling en klassenraad zich in de 2de graad bewust dienen te zijn van de verbredende en verdiepende doelstellingen voor de pool Moderne talen.

1.4 Beginsituatie en plaats van dit leerplan in het curriculum

De beginsituatie mag dan al in principe gelijkaardig zijn, in de praktijk merken we **grote verschillen** door bijvoorbeeld de mate waarin leerlingen in contact zijn gekomen met het Engels, bv. via een taalbad. Daarbij komen ook nog de aanleg, de verschillen in motivatie en de verschillende leerstijlen. Van sommigen kan een grotere vormcorrectheid en/of een bredere culturele achtergrond verwacht worden. Ze kunnen wellicht meer dan wat de leerplandoelstellingen voorschrijven. Daarnaast - in een andere dimensie - is er de realiteit van anderstaligen en ex-OKAN'ers⁵. In het algemeen talenbeleid van de school dient voor de opvang en begeleiding van die leerlingen gezorgd te worden.

Een schoolbreed talenbeleid kan hier voorzien in manieren om hiermee om te gaan, maar het is de opdracht van elke leraar om op die diversiteit in te spelen en elke (groep) leerling(en) op het juiste niveau uitdagingen te bieden.

⁴ Zie ook de kijkwijzer voor oriëntering moderne talen in het Leerplan Secundair Onderwijs 2de graad aso, pp.112 e.v.

⁵ Leerlingen die uit de OnthaalKlas voor Anderstalige Nieuwkomers (OKAN) komen.

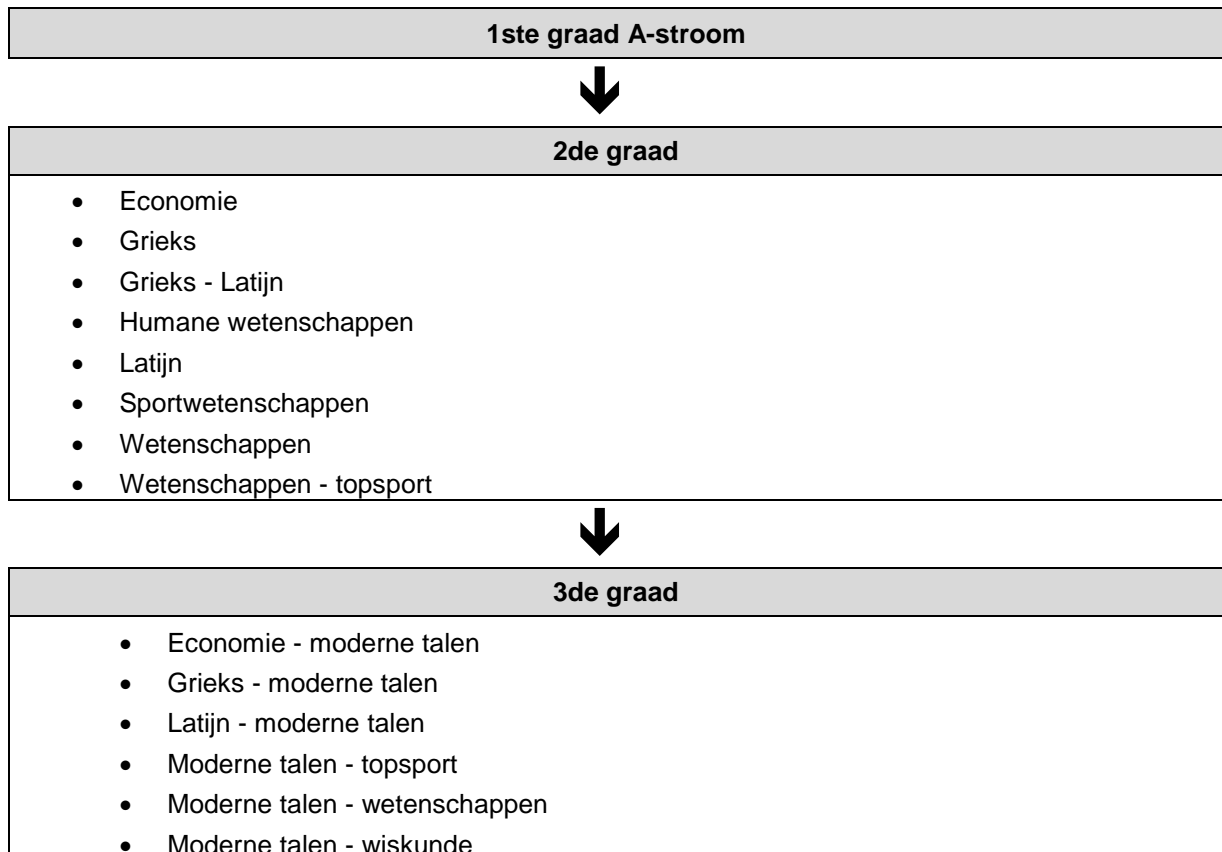
Dit leerplan bouwt verder op het leerplan Engels van de 2de graad. Daar werd het globaal ERK niveau B1 behaald, het niveau "Independent user, threshold". Dat wordt als volgt omschreven:

- *Can understand the main points of clear standard input on familiar matters regularly encountered in work, school, leisure, etc.*
- *Can deal with most situations likely to arise while travelling in an area where the language is spoken.*
- *Can produce simple connected text on topics that are familiar or of personal interest.*
- *Can describe experiences and events, dreams, hopes and ambitions and briefly give reasons and explanations for opinions and plans.*

Dit leerplan 3de graad moet het niveau B1 consolideren en bevat verschillende doelen op het niveau B2. De leerlingen bereiken in de 3de graad onder meer hogere verwerkingsniveaus bij het uitvoeren van taken en gaan om met complexere teksten. Die groei van eerste tot 3de graad wordt per vaardigheid gedetailleerd verduidelijkt in overzichtstabellen voor taaltaken en tekstkenmerken.

1.5 Logisch studietraject

De logische vooropleidingen zijn de studierichtingen van de 2de graad aso. In principe komen alle leerlingen dan ook uit een van deze studierichtingen.

2 Christelijk mensbeeld

Dit is een leerplan van het Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs. Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijk mensbeeld centraal staat. Onderstaande waarden zijn dan ook altijd na te streven:

- *respect voor de medemens;*
- *solidariteit;*
- *zorg voor milieu en leven;*
- *respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;*
- *vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.*

Deze waarden zijn meestal ook expliciet terug te vinden in het pedagogisch project van de school. Vanuit deze waarden en hun implementatie in het pedagogisch project, sturen leraren hun handelen op school en in de les. Bij de realisatie van de leerplandoelen krijgen zij kansen om verschillende van deze waarden samen met de leerlingen te exploreren, erover te reflecteren en vanuit de eigen visie met elkaar in dialoog te gaan.

Taallerares hebben hierbij een specifieke taak door de kansen die taalonderwijs ons verschaft. Het communicatief vermogen staat centraal in taalonderwijs en taallessen zijn het terrein bij uitstek om aan de sociorelationele ontwikkeling te werken.

De leerlingen krijgen via allerlei taalactiviteiten de gelegenheid om een respectvolle attitude te ontwikkelen t.o.v. hun medeleerlingen en hun ideeën/overtuigingen/levensbeschouwing. Ze kunnen daarover respectvol met de andere in dialoog gaan. Dit is bv. het geval bij gesprekken, discussies, tekstbesprekingen, het voorbereiden en het uitvoeren van groepsopdrachten, mondelinge presentaties, rollenspelen, het geven van feedback op producties van medeleerlingen...

Bovendien kan een taalleraar in zijn keuze van teksten (artikels, literaire fragmenten, songs, films...) en extracurriculaire activiteiten zoals bv. toneel, een veelheid aan breed maatschappelijke en persoonlijke thema's aanbrengen die een reflectie op de christelijke en andere waarden mogelijk maken.

Leerplandoelen die zich op het beoordelend verwerkingsniveau bevinden, stimuleren daarbij het kritisch denken van de leerlingen en nodigen hen uit tot de ontwikkeling van openheid t.o.v. en de reflectie op het beleven van christelijke waarden in onze maatschappij. Het eigen opvoedingsproject is daarin een belangrijk uitgangspunt. Daarnaast beklemtonen de specifieke doelstellingen voor de pool Moderne talen de interculturele competentie van de leerling en nodigen hem op die manier uit om een houding van openheid te ontwikkelen t.o.v. het beleven van christelijke waarden in onze samenleving en erover te reflecteren.

Met het oog op de realisatie van dit mensbeeld zal in deel 2 van het leerplan uitdrukkelijk op kansen gewezen worden, bv. bij de selectie van leerinhouden.

3 Samenhang, leerlijn en enkele sleutelbegrippen

3.1 Algemeen

De **vijf vaardigheden (luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren en schrijven)** worden in dit leerplan apart behandeld. Ze zijn immers duidelijk te **onderscheiden** en veronderstellen aparte strategieën. Het ontwikkelen van elke vaardigheid vergt een specifieke aanpak. Dus zul je in eerste instantie een vaardigheid (lezen bijvoorbeeld) apart inoefenen aan de hand van aangepaste taaltaken. Daarbij heb je oog voor het inoefenen van strategieën (bijvoorbeeld leesstrategieën) om die vaardigheid efficiënt en doelgericht uit te voeren.

Toch zijn de vaardigheden **vaak niet te scheiden**. Een bepaalde vaardigheid wordt meestal gekoppeld aan een andere vaardigheid. Zo kun je de leestekst (receptief) gebruiken als vertrekpunt voor spreken of schrijven bijvoorbeeld (productieve taken). Dit samengaan van vaardigheden maakt de opdracht levensechter. In het dagelijkse leven zijn de vijf vaardigheden immers ook vaak geïntegreerd. Zo spreek je met anderen over wat je gelezen en gehoord hebt; terwijl je leest of luistert maak je aantekeningen van wat je belangrijk vindt om te onthouden; je schrijft om te reageren op een mail, een artikel, een stelling; je maakt notities voor een mondelinge uiteenzetting, enz.

Bovendien is er een **onlosmakelijke band tussen kennis van woordenschat, spraakkunst en cultuur en communicatieve vaardigheden**. Om communicatieve taaltaken met succes te kunnen uitvoeren, hebben de leerlingen de vereiste taalkennis, interculturele kennis, kennis van strategieën nodig. Daarom zul je je bij het oefenen van vaardigheden altijd afvragen:

Wat moeten de leerlingen kunnen doen? Wat moeten zij hiervoor kennen?

Hoe kun je de leerling bij het uitvoeren van de taalkunde ondersteunen om zijn kennis op de gepaste manier in te zetten, om de taalkunde op het gewenste niveau uit te voeren? Hoe kun je ervoor zorgen dat hij in de toekomst gelijkaardige taaltaken zelfstandiger kan aanpakken en uitvoeren? Beschikt de leerling over de nodige kennis? Kennis van woordenschat, spraakkunst en cultuur wordt dus geïntegreerd in de communicatieve vaardigheden.

Communicatie (geschreven en gesproken boodschappen begrijpen, spreken en schrijven om een boodschap over te brengen) is het doel van taalonderwijs. Omdat kennis en vaardigheden zo nauw met elkaar verweven zijn, wordt er in het hoofdstuk over vaardigheden herhaaldelijk verwezen naar de taalkundige en de interculturele (kennis)elementen die de leerlingen moeten inzetten.

Conclusie: de term 'integratie' wordt in dit leerplan gebruikt in de dubbele betekenis:

- de samenhang tussen de verschillende communicatieve vaardigheden;
- de verwevenheid van kennis in communicatieve vaardigheden.

Detailering van de doelstellingen voor de communicatieve vaardigheden, de interculturele component en de taalkundige component vind je verderop in dit hoofdstuk.

3.2 Leerlijn

De opbouw van het curriculum Engels voorziet in een continue groei in taalvaardigheid van de 1ste graad tot de 3de graad aso. De groei van eerste tot 3de graad wordt voor de verschillende vaardigheden schematisch weergegeven, aansluitend bij de doelstellingen van die vaardigheden en explicieter besproken in deel twee van dit leerplan.

3.3 Enkele sleutelbegrippen

De doelstellingen van dit leerplan zijn gebaseerd op de verplicht te bereiken eindtermen Moderne Vreemde Talen voor de 3de graad aso en op de specifieke eindtermen voor de pool Moderne talen. Als je het leerplan volgt, realiseer je meteen ook de eindtermen basisvorming en de specifieke eindtermen. De eindtermen omschrijven wat de leerlingen op het einde van de 3de graad met de taal moeten kunnen doen in termen van *taaltaken*. Om de moeilijkheidsgraad of complexiteit van taaltaken te omschrijven, wordt een beroep gedaan op de begrippen *tekstsoort*, *tekstkenmerken* en *verwerkingsniveau*. Je moet de doelstellingen steeds in hun geheel bekijken en steeds lezen in samenhang met aspecten als tekstsoort, tekstkenmerken en het verwerkingsniveau. Voor een goed begrip van de leerplandoelstellingen worden deze termen hieronder verduidelijkt.

Voorbeeld:

De doelstelling bij de vaardigheid luisteren: “*relevante informatie selecteren*” krijgt pas echt vorm als je weet *bij welke tekstsoort* je de informatie moet selecteren, of het *onderwerp van de tekst* concreet dan wel abstract is, of het over een *zorgvuldig gearticuleerde of over een veeleer slordig uitgesproken tekst* gaat, of er eventueel *storende achtergrondgeluiden* de luistertaak bemoeilijken, of de *structuur van de tekst duidelijk* is, enz. Deze doelstelling krijgt dus betekenis als je al die elementen samen neemt en concretiseert: de omroeper in het station somt via de echoënde installatie een reeks treinvertragingen en spoorwijzigingen op in keurig Engels, maar de achtergrondgeluiden bemoeilijken het luisteren en uit de vele informatie moet je achterhalen hoeveel vertraging jouw trein heeft en of hij van het voorziene spoor zal vertrekken.

3.3.1 Taaltaak

De **taaltaak** beschrijft wat iemand doet met taal in relevante situaties, in zo authentiek mogelijke contexten. Dit moet leiden tot een resultaat (een inzicht of handeling: iemand hoort een aankondiging in het station en stapt daardoor naar het juiste perron) of concreet product (een gesproken of geschreven tekst). Er is sprake van een open situatie, waarin de leerlingen zelfstandig moeten functioneren in de doeltaal. Leerlingen worden toegeleid naar de uiteindelijke taaltaak door middel van opdrachten en oefeningen.

Om een taaltaak te kunnen uitvoeren moeten de leerlingen de vaardigheid bezitten om hun kennis met betrekking tot vorm, betekenis en gebruikscontext van woorden en woordgroepen (collocations en uitdrukkingen) en grammaticale constructies functioneel toe te passen. Via oefening, reflectie op eigen taalgedrag, zelfevaluatie, feedback van medeleerlingen en leraar en door confrontatie met native speakers dient deze vaardigheid steeds verder opgevoerd te worden om de doeltreffendheid en de accuraatheid van de communicatie te verhogen.

Voorbeelden van taaltaken:

- bij het lezen van informatieve teksten ‘de hoofdgedachte achterhalen’ (ET 10). Concreter: bij het lezen van een krantenartikel in enkele zinnen weergeven wat de auteur over het onderwerp zegt;
- bij het beluisteren van argumentatieve teksten ‘de gedachtegang volgen’ (ET 3). Concreter: bij het beluisteren van een interview waarin de geïnterviewde zijn mening geeft over een bepaalde maatregel, aangeven waarom iemand voor of tegen de maatregel is;
- mondeling ‘verslag uitbrengen over een ervaring’ (ET 21). Concreter: ‘vertellen wat je tijdens een excursie gedaan hebt’; ‘het dagprogramma van de excursie toelichten en daarbij vertellen wat je precies gedaan hebt’;
- een presentatie geven (ET 22);
- een verslag van een uitstap schrijven (ET 37).

3.3.2 Tekstsoorten

Tekstsoorten worden omschreven op basis van wat als meest dominante kenmerk⁶ van de tekst ervaren wordt. De eindtermen onderscheiden vijf tekstsoorten waarmee de leerling moet kunnen omgaan.

Tekstsoort	Dominant kenmerk	Voorbeelden
<i>informatieve teksten</i>	overbrengen van informatie	krantenartikel, interview, folder, verslag
<i>prescriptieve teksten</i>	rechtstreeks sturen van het handelen van de ontvanger	gebruiksaanwijzing, waarschuwing, recept, reglement, reclameboodschap (ook "persuasief")
<i>narratieve teksten</i>	feiten en gebeurtenissen verhalend weergeven	reisverslag, reportage, verhaal, mop, film, anekdote
<i>argumentatieve teksten</i>	een redenering opbouwen	(verkoop)gesprek, lezersbrief, discussieforum, essay
<i>artistiek-literaire teksten</i>	expliciete aanwezigheid van esthetische component	roman(fragment), gedicht, song, toneel, (kort-/strip)verhaal, clip

De tekstsoort kan de moeilijkheidsgraad van taaltaken bepalen. Informatie halen uit een eenvoudig gedicht (artistiek-literair) is in principe moeilijker dan de informatie halen uit een eenvoudig schema (informatief). Het schrijven van een eenvoudig betoog (argumentatief) is complexer dan het schrijven van een eenvoudige waarschuwing.

We laten in de 3de graad verschillende maatschappelijk relevante inhouden aan bod komen, en waar dat aangewezen is, verruimd met teksten die specifiek zijn voor de studierichting.

3.3.3 Tekstkenmerken

Drie aspecten bepalen samen de moeilijkheidsgraad van een doelstelling. **Tekstkenmerken** worden omschreven aan de hand van verschillende criteria. Die worden steeds bekeken in samenhang met de **tekstsoort** en het **verwerkingsniveau**. De doelstellingen bevatten voor elk van de vaardigheden de vereiste tekstkenmerken. Het leerplan groepeerde die voor alle vaardigheden in een overzichtstabel onder 5.2.1

3.3.4 Verwerkingsniveaus

Het verwerkingsniveau geeft aan wat de leerlingen met de tekst moeten kunnen doen. De eindtermen van de tweede en 3de graad onderscheiden drie verwerkingsniveaus (beschrijvend, structurerend en beoordelend). Sterkere leerlingen halen het beoordelend niveau. Het kopiërend niveau (de informatie letterlijk weergeven) komt in de doelen van de tweede en 3de graad niet meer voor.

⁶ Heel wat teksten zijn niet louter informatief of enkel narratief, prescriptief... Er zijn vaak "grijze zones".

Een hoger verwerkingsniveau impliceert dat de onderliggende verwerkingsniveaus ook bereikt zijn. Zo zal de leerling die een samenvatting kan geven (informatie op overzichtelijke en persoonlijke wijze ordenen – structurerend niveau) van een krantenartikel ook moeten kunnen zeggen waarover het artikel gaat (het onderwerp bepalen – beschrijvend niveau) en bondig kunnen aangeven wat de auteur over dit onderwerp zegt (de hoofdgedachte achterhalen – beschrijvend niveau).

Zoals blijkt uit onderstaand overzicht, verwacht men in de 3de graad een grotere persoonlijke inbreng van de leerlingen. De leerlingen worden dus verondersteld vaker een grotere vaardigheid aan de dag te leggen om hun gedachten/mening op een gestructureerde en/of gefundeerde manier te verwoorden en vorm te geven in een samenhangend geheel.

Verwerkingsniveaus bij de **receptieve vaardigheden** (lezen en luisteren)

	Voorbeelden
receptieve taken op beschrijvend niveau	de leerlingen achterhalen de informatie zoals die in de tekst gegeven en opgebouwd is
het onderwerp bepalen	<ul style="list-style-type: none"> - aangeven waarover de tekst gaat; - tekstsoort herkennen; - aanduiden welk soort onderwerp een tekst behandelt. - eventueel: het doelpubliek bepalen.
de hoofdgedachte achterhalen	- aanduiden van het doel of de boodschap van een tekst.
de gedachtegang volgen	<ul style="list-style-type: none"> - elementen ordenen zoals ze in de tekst voorkomen; - in een argumentatieve tekst de redenering volgen om te weten of de auteur voor of tegen een stelling is.
relevante informatie selecteren	<ul style="list-style-type: none"> - selecteren van belangrijke informatie die letterlijk wordt vermeld in de tekst, zonder de verbanden tussen die elementen expliciet te benoemen of te moeten duiden; - aanduiden van een aantal elementen (voorbeelden, argumenten, plaatsen, tijdstippen, cijfers...) die belangrijk zijn om de tekst goed te kunnen volgen of te begrijpen.
de tekststructuur en -samenhang herkennen (lezen)	<ul style="list-style-type: none"> - aanvullen van een structuurschema dat aansluit bij de structuur van de tekst met hoofdzaken en relevante informatie; - een tekstsoort herkennen aan de hand van de macrostructuur van de tekst (inleiding, tussentitels...).
cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld	- informatie herkennen en opzoeken over aspecten van het dagelijks leven (wonen, werken, mobiliteit...), vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film...), kunst en cultuur (literatuur, toneel...), toerisme (bezienswaardigheden, specialiteiten...), onderwijs en opleiding, politiek (partijen, socio-economisch beleid...) enz.
receptieve taken op structurerend niveau	de leerlingen hebben een actieve inbreng in de wijze waarop ze de aangeboden informatie verwerken en presenteren .

informatie op overzichtelijke en persoonlijke wijze ordenen	<ul style="list-style-type: none"> - verbanden leggen tussen elementen of delen van de tekst: (voor- en nadelen, argumenten en tegenargumenten tegenover elkaar plaatsen, oorzaak en gevolg met elkaar in verband brengen); - samenvatten; - aanvullen van een structuurschema waarbij de informatie die in de structuur moet komen niet de volgorde van de tekst volgt; het eigenlijke structureren is de taak van de leerling.
receptieve taken op beoordelend niveau	<p>de leerlingen zijn in staat de tekst te beoordelen. Dit gaat verder dan het formuleren van een eigen mening: het impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief om een gefundeerde mening te vormen. Ze confronteren informatie uit de tekst met:</p> <ul style="list-style-type: none"> - andere elementen uit die tekst; - een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt; - de eigen voorkennis.
een oordeel vormen	<ul style="list-style-type: none"> - bepalen van het doelpubliek van een tekst, van de intentie van de auteur, van de toon van de tekst; - beoordelen van een tekst op volledigheid, coherentie...

Verwerkingsniveaus bij de **productieve vaardigheden** (spreken en schrijven)

productieve taken op beschrijvend niveau	
<ul style="list-style-type: none"> - de taak is gebaseerd op behandelde teksten: de leerlingen brengen de informatie over zonder noemenswaardige veranderingen qua inhoud, formulering of structuur; - de taak is niet gebaseerd op behandelde teksten: de leerlingen voeren de taak uit zonder daarbij specifieke tekststructuren te hanteren (= spontaan spreken en schrijven). 	
spreken/gesprekken voeren	schrijven
informatie meedelen en vragen; navertellen; spontane mening geven; beschrijven.	inhoud globaal weergeven; spontane mening / appreciatie geven; mededeling schrijven; beschrijven.
productieve taken op structurerend niveau	
<ul style="list-style-type: none"> - de taak is gebaseerd op behandelde teksten: er is een eigen inbreng van de leerlingen in formulering en structurering, buiten de elementen die werden overgenomen. Bij het samenvatten van teksten herstructureren de leerlingen bijvoorbeeld de informatie uit de tekst. Dit impliceert dat ze hoofd- en bijzaken al kunnen onderscheiden; - de taak is niet gebaseerd op behandelde teksten: de leerlingen brengen gestructureerd verslag uit; ze geven een presentatie; bij het schrijven van brieven en mails gebruiken ze structurelementen die eigen zijn aan correspondentie. 	

spreken	schrijven
samenvatten; verslag uitbrengen / een presentatie geven; cultuuruitingen presenteren;	samenvatten; verslag / brief schrijven; cultuuruitingen presenteren;
beoordelend niveau	
<ul style="list-style-type: none"> - de taak impliceert steeds het inbrengen van een tweede perspectief om een gefundeerd standpunt te verwoorden en een oordeel te vormen over teksten. Leerlingen confronteren - daarom informatie uit de tekst met andere elementen uit die tekst, een andere bron die hetzelfde onderwerp behandelt, de eigen voorkennis. 	
spreken	schrijven
een waardering kort toelichten; een gefundeerd standpunt naar voor brengen/argumenten formuleren.	een gefundeerd standpunt verwoorden / argumenten formuleren.

3.3.5 Strategieën

Strategieën zijn technieken, operaties of handelingen die de leerling toepast om de taak (het begrijpen of het overbrengen van de boodschap) zo compleet en zo efficiënt mogelijk uit te voeren. Het zijn planmatige technieken, procedures, handelwijzen die elke geoefende taalgebruiker misschien onbewust hanteert en die door onderwijs bij de beginnende taalgebruiker ontwikkeld en versterkt worden. Daarbij kan het gaan om het maken van een schrijfplan, om technieken om een gesprek te beginnen, gaande te houden of af te sluiten, om (digitale/niet-digitale) hulpbronnen te raadplegen, enz.

3.3.6 Attitudes

Attitudes zijn houdingen en ingesteldheden die maken dat een taal beter en efficiënter geleerd wordt. Er zijn vijf vakgebonden attitudes, die als na te streven doelstelling gelinkt zijn aan de relevante vaardigheden. De doelstellingen die betrekking hebben op **attitudes** zijn met een asterisk (*) aangeduid. *Voor attitudes geldt geen realisatie- maar een inspanningsverplichting.* Het komt er dus op aan de leerlingen kansen te bieden en te stimuleren om deze attitudes te ontwikkelen door het aanbieden en inoefenen van gerichte activiteiten. Je hebt gerichte aandacht voor de doelstelling en je kan aantonen op welke manier de doelstelling wordt nagestreefd.

3.3.7 Taalleervaardigheden

Bij taalverwerving besteden we bijzondere aandacht aan het specifieke leren leren. Het bewust verwerven en ontwikkelen van vaardigheden die het leren van een moderne vreemde taal bevorderen is een elementaire doelstelling. *Algemene leervaardigheden*, zoals het oordeelkundig notities nemen, het ordenen van gegevens, het onderscheiden van hoofdzaken en bijzaken, enzovoort, krijgen bijzondere aandacht. Ook gaan we nu en dan na hoe de leerlingen de vreemde taal leren en leermethodes voor een bepaald onderdeel van de cursus voorstellen, of we laten leerlingen vertellen hoe zij bepaalde delen van de cursus studeren.

Naast de meer algemene leervaardigheden zijn er ook *specifieke taalleervaardigheden* die leiden tot een correct gevoel voor zinsritme, intonatie en klanken, het vermogen om zinsstructuren, woordpatronen en spellingsvormen te onderscheiden, het vermogen om taalelementen te onthouden en weer op te roepen enz. Zij spelen bij het leren van een vreemde taal een bijzonder belangrijke rol. Het inzetten van functionele kennis hoort hierbij (*ET 42 en 43*), net als het inzetten van strategieën en attitudes. Het zijn noodzakelijke voorwaarden om taal te leren en te evolueren in dat leerproces.

Taalleervaardigheden behoren in feite tot de individuele beginsituatie van elke leerling. Zij zijn immers al in grotere of kleinere mate aanwezig nog voor de leerling aan de cursus Engels begint. De mate waarin hij over deze vaardigheden beschikt en ze ontwikkelt, bepaalt samen met factoren als motivatie, persoonlijke inzet en concentratievermogen, het succes van zijn Engels leren.

3.3.8 Specifieke eindtermen

De specifieke eindtermen zijn door de decreetgever vastgelegde doelen die moeten gerealiseerd worden in het specifiek gedeelte van de studierichting, i.c. moderne (vreemde) talen. Ze worden gelezen in samenhang met de leerplandoelen van de basisvorming. Bij de realisatie van de specifieke doelen ligt de klemtoon op kennis, inzichten en vaardigheden waarmee leerlingen:

- taalfenomenen verdiepend bestuderen, beschouwen, verwerken en uitdrukken in de verschillende talen waarvoor al een basis verworven is om zo inzicht te krijgen in de taal als systeem, in de relatie taal en cultuur en in de wijze waarop communicatie functioneert;
- communiceren over een breed gamma van onderwerpen in de verschillende talen met een voldoende rijk en genuanceerd taalgebruik;
- talige autonomie verwerven en in staat zijn talige competenties verder te ontwikkelen.

De specifieke eindtermen voor deze pool beogen een verbreding van de communicatieve vaardigheden uit de basisvorming en een verdieping van de reflectie op:

- taal en communicatie;
- taal en cultuur;
- taal als systeem.

Ze veronderstellen ook een hoger beheersingsniveau van verwante eindtermen van de basisvorming. Daarbij is ook creatief omgaan met taal een essentiële doelstelling van de pool Moderne talen. Bovendien zijn er drie specifieke eindtermen met betrekking tot het zelfstandig ontwikkelen van de onderzoekscompetentie.

In dit leerplan wordt de samenhang tussen de specifieke eindtermen en de leerplandoelen weergegeven op basis van drie overzichtstabellen: één voor receptieve vaardigheden, één voor productieve vaardigheden en één voor de onderzoekscompetentie (zie 5.2.4, 5.2.8 en 5.5).

Belangrijk

De specifieke eindtermen moeten niet in hun totaliteit door elk van de moderne talen gerealiseerd worden, ook al werden in ze alle in de leerplannen Frans en Engels opgenomen.

Ze moeten **minimaal in één van de vreemde talen** behandeld worden **in de loop van de 3de graad**. Het is dan ook noodzakelijk om binnen de vakgroep moderne talen overleg te plegen over de implementatie van de specifieke eindtermen.

Over de interpretatie en de didactiek van de specifieke eindtermen vind je meer in de pedagogische wenken bij dit leerplan.

3.3.9 Uitbreiding – verdieping

De basisdoelstellingen in dit leerplan beschrijven het beheersingsniveau dat wij van alle leerlingen in deze richtingen voor Engels verwachten. Daarnaast formuleert het leerplan facultatief te behandelen doelstellingen die aangeduid worden als Verdieping of Uitbreiding, aangeduid met V of U. De begrippen uitbreiding en verdieping leunen vaak dicht bij elkaar aan. Het leerplan probeert de definities zo zuiver mogelijk te hanteren.

Bij verdieping (V) behaalt de leerling een grotere beheersingsgraad. Het realiseren van de doelstellingen op dit niveau kan maar voor een deelgroep van de leerlingen of voor sterkere klassen die blijk geven van een grotere aanleg voor talen.

Daarnaast formuleert het leerplan soms ook doelstellingen als uitbreiding (U). Het gaat om leerstof die niet meteen tot het basispakket behoort. Op zich kan uitbreiding uitgewerkt worden op verschillende beheersingsniveaus. In die zin is uitbreiding niet noodzakelijk een nog hoger niveau, maar eerder een kwantitatieve toevoeging.

4 Opbouw en samenhang

- **Algemene doelstellingen (5.1)**

Daarin formuleren we de algemene doelstellingen van het vreemdetalenonderwijs in het VVKSO, zoals die ook gelden voor ook het leerplan 2de graad en voor de andere leerplannen moderne vreemde talen.

- **Communicatieve Vaardigheden (5.2.2 tot 5.2.8)**

De leerplandoelstellingen omschrijven **voor de verschillende vaardigheden welke taken** de leerling moet kunnen uitvoeren. Daarbij verwijzen we naar de mogelijkheden om aan de doelstellingen ook de realisatie van de specifieke eindtermen moderne talen te koppelen. Voor de **receptieve vaardigheden** worden hierbij de **tekstsoorten** aangegeven, bij de **productieve vaardigheden** de (gesproken en geschreven) teksten die de leerling zelf moet kunnen produceren.

Daarnaast worden telkens voorbeelden gegeven van **mogelijke leerinhouden**: voorbeelden van tekstsoorten (receptieve vaardigheden) en voorbeelden van producties (productieve vaardigheden). Deze voorbeelden kunnen de leraar inspireren bij de selectie van teksten en opdrachten. De **tekstkenmerken** bij de verschillende vaardigheden staan gegroepeerd in de overzichtstabel onder 5.2.1. Bij 5.2.4 en 5.2.8 besteden we ook aandacht aan **de specifieke eindtermen** bij resp. receptieve en productieve vaardigheden.

- **Interculturele competentie (5.3)**

De doelstellingen die - geïntegreerd in de vaardigheden - betrekking hebben op het herkennen van cultuuruitingen die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld sluiten aan bij de interculturele competentie (expliciet geformuleerd onder 5.3). Het gaat hier over kennis van de wereld in het algemeen en de Engelstalige wereld in het bijzonder, van taalkundige elementen (bv. afkortingen, letterwoorden...) en van sociolinguïstische aspecten (taalregisters, afwijkingen van de standaardtaal, beleefdheidsconventies, sociale conventies...).

- **Taalkundige component - functionele kennis (5.4)**

De leerplandoelstellingen en leerinhouden hebben ook betrekking op functionele kennis, strategieën en attitudes. Bij het uitvoeren van taaltaken moet de leerling vaardigheden inzetten die berusten op een samenspel van al deze componenten. Groeien in taalvaardigheid veronderstelt dan ook dat de verschillende componenten samen ontwikkeld worden.

De doelstellingen m.b.t. de taalkundige component beklemtonen het geïntegreerde karakter van kennis en vaardigheden. Vragen als “wat moet de leerling kunnen doen?” en “wat moet hij hiervoor kennen en weten?” zijn uiterst belangrijk. Om taken/taaltaken uit te voeren moet de leerling immers de nodige functionele kennis (woordenschat, taalstructuren, taalinzichten...) inzetten. Tegelijkertijd breidt hij zijn taalkennis uit door (onder begeleiding) te reflecteren over de ontvangen of geproduceerde tekst.

- **Specifieke eindtermen onderzoekscompetentie (5.5)**

De specifieke eindtermen van de rubrieken Taal en Cultuur, Taal als systeem en Taal en communicatie worden behandeld in de overzichten onder 5.2.4 en 5.2.8. De onderzoekscompetentie krijgt in hoofdstuk 5.5. bijzondere aandacht.

5 Doelstellingen en mogelijke leerinhouden

5.1 Algemene doelstellingen

De visietekst “Een visie op het onderwijs moderne vreemde talen”⁷ verwoordt de basisvisie voor het vreemdetalenonderwijs in dit leerplan. De tekst zegt onder meer dat de leerling:

- gevarieerde communicatieve ‘taaltaken’ leert uitvoeren met een progressie in moeilijkheidsgraad of complexiteit en een groei in autonomie;
- in zo authentiek mogelijke taalgebruikssituaties leert functioneren en daarbij leert reflecteren over taalgebruik en taalgebruikssituaties;
- met verschillende tekstsoorten leert omgaan.

De algemene doelstellingen liggen op vier terreinen: het terrein van de attitudes, het terrein van de taaltaken en functionele kennis, de interculturele competentie en de taalleervaardigheden.

De leerlingen ontwikkelen **attitudes** van bereidheid tot taalgebruik, tot taalzorg en om de taal te leren, in de taal positief te evolueren en te reflecteren over het eigen taalgedrag.

Zij kunnen **adequaat** en **zelfstandig functioneren in eenvoudige en courante communicatiesituaties** die relevant zijn voor hun interesse en leefwereld. Dit betekent:

- informatie uit gesproken boodschappen begrijpen (luistervaardigheid) en hierbij hun luistergedrag afstemmen op verschillende doeleinden;
- informatie uit geschreven teksten (leesvaardigheid) begrijpen, waarbij ze hun leesgedrag afstemmen op verschillende doeleinden of leesintenties;
- deelnemen aan eenvoudige rechtstreekse of telefonische gesprekken (gespreksvaardigheid);
- vragen enigszins uitvoeriger beantwoorden en/of iets vertellen m.b.t. het dagelijks leven, hun leefwereld (spreekvaardigheid);
- eenvoudige geschreven mededelingen doen en boodschappen formuleren, deelnemen aan vormen van geschreven interactie, zoals corresponderen en chatten (schrijfvaardigheid).

Om deze taaltaken te kunnen uitvoeren hebben de leerlingen functionele kennis van woordenschat, spraakkunst en de socioculturele context van de Engelstalige wereld nodig.

De lessen Engels ondersteunen de ontwikkeling van de **interculturele competentie**. Ze dragen ertoe bij dat de leerlingen door hun taalkennis mensen uit andere culturen met respect en onbevooroordeeld kunnen ontmoeten.

Bij het uitvoeren van taaltaken leren de leerlingen leerstrategieën toepassen die hen in staat stellen om hun **taalleervaardigheid te ontwikkelen en daarbij alsmaar autonomer te worden**.

De leer- en evaluatieprocessen geven de leerlingen (en hun ouders) voldoende informatie om hen in staat te stellen **de aard van de verdere studies en/of beroepskeuze op een positieve wijze te bepalen** op het einde van het secundair onderwijs. De delibererende klassenraad moet hen hierbij kunnen begeleiden en adviseren, rekening houdend met het taalinzicht, de motivatie, de belangstelling en de aanleg van de individuele leerling.

⁷ VVKSO, Een visie op het onderwijs moderne vreemde talen, 2007.

5.2 Communicatieve vaardigheden

5.2.1 Globaal overzicht tekstkenmerken

De taaltaken bij de communicatieve vaardigheden (vanaf 5.2) krijgen pas concrete invulling als ze toegepast worden op teksten. Het niveau wordt sterk mee bepaald door de kenmerken van die teksten. Daarom moeten de doelstellingen van de communicatieve vaardigheden steeds samen gelezen worden met de tekstkenmerken.

In onderstaande tabel vind je de kenmerken waaraan de gelezen, beluisterde of geproduceerde teksten moeten beantwoorden. Met het oog op differentiatie worden extra kenmerken gesuggereerd.

Belangrijk

Het teken bij een leerplandoel duidt aan dat een specifieke eindterm gelinkt is aan dit doel en verwijst naar één van de drie overzichtstabellen (zie 5.2.4, 5.2.8 en 5.5).

Het teken + duidt een verschil aan met het basisleerplan.

	Luisteren	Lezen	Spoken	Mondelinge interactie	Schrijven
Onderwerp					
vrij concreet			X	X	X
af en toe abstract	X	X	X(+)	X(+)	X(+)
in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven	X	X	X	X	X
onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit en de Engelstalige wereld	X	X	X	X	X
ook domeinspecifieke, zoals wetenschappelijke en zakelijke onderwerpen SET1	X	X	X	U ⁸	U
Taalgebruikssituatie					
voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties	X	X	X	X	X
met en zonder visuele ondersteuning		X	X		
met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen	X			X	
met en zonder achtergrondgeluiden	X		X		
met aandacht voor digitale media	X	X	X	X	X
socioculturele verschillen tussen de Engelstalige wereld en de eigen wereld		X			
de gesprekspartners richten zich tot elkaar en tot anderen				X	

⁸ U = uitbreidingsdoel, facultatief te behandelen

	Luisteren	Lezen	Spreeken	Mondelinge interactie	Schrijven
Structuur – samenhang					
enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit			X	X	X
ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit	X	X			X(+)
duidelijke tekststructuur			X	X	X(+)
complexere elementen verbonden tot een coherente tekst			X	X	
tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit (+), met duidelijke indeling in alinea's en standaard lay-out					X
tekststructuur met een zekere mate van complexiteit	X				
relatief complex gestructureerde informatieve, narratieve en prescriptieve teksten		X			
niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten		X			
ook met overtollige informatie	X(+)	X			
Lengte					
af en toe iets langere teksten	X		X(+)	X(+)	X(+)
af en toe relatief lange teksten		X			
Uitspraak, articulatie, intonatie					
heldere uitspraak	X		X	X	
Standaardtaal			X	X	
zorgvuldige articulatie	X		X	X	
duidelijke, natuurlijke intonatie	X		X	X	
geregeld met beperkte afwijking van de standaardtaal	X(+)				
Tempo en vlotheid					
normaal tempo	X		X	X	
met eventuele herhalingen en onderbrekingen, die de communicatie niet storen			X	X	
Woordenschat en taalvariëteit					
overwegend frequente woorden	X	X	X(+)	X(+)	X(+)
niet altijd eenduidig in de context	X	X			
Standaardtaal			X	X	X
geregeld met minimale afwijking van de standaardtaal	X [↙]				
vaker minimale afwijking van de standaardtaal		X			

	Luisteren	Lezen	Spreken	Mondelinge interactie	Schrijven
informeel en formeel	X	X	X	X	X
aandacht voor taalvariëteiten	X(+)	X			
toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard of domeinspecifieke onderwerpen			X	X	X
<i>In elke geproduceerde tekst mag je een redelijke vormcorrectheid verwachten.</i>					

5.2.2 Luisteren

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Elk van de vermelde tekstsoorten moet aan bod komen. Voor elke tekstsoort maakt de leraar in overleg met de vakgroep een keuze uit de verschillende voorbeelden van luisterteksten uit het overzicht. Tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de beluisterde teksten. Onderstaande doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de beluisterde teksten. De kenmerken van de luisterteksten vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Let wel: situaties waarin een luisterfragment gecombineerd wordt met beelden, leunen meestal dichter aan bij de realiteit. Luisteren zonder visuele ondersteuning komt bv. wel voor bij het gebruik van koptelefoons, het luisteren naar de radio en bij telefoongesprekken.

Doelstellingen		Tekstsoorten				
De leerlingen kunnen de volgende luistertaken uitvoeren op		informatief	prescriptief	narratief	argumentatief	artistiek-literair
beschrijvend niveau						
Lu 1	het onderwerp bepalen (ET 1)	X	X	X	X	X
Lu 2	de hoofdgedachte achterhalen (ET 2)	X	X	X	X	X
Lu 3	de gedachtegang volgen (ET 3)	X	X	X	X	X
Lu 4	relevante informatie selecteren (ET 4)	X	X	X	X	X
Lu 5 ↳ ⁹ SET 5,6,7,15	cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 5)					
structurerend niveau						
Lu 6 ↳ SET 16	de informatie op overzichtelijke en persoonlijke wijze ordenen (ET 6)	X	X	X	X	X
Lu 7	de tekststructuur en –samenhang herkennen	X	X	X	X (+)	X(+)

⁹ Dit teken duidt een mogelijke link aan met specifieke eindtermen en verwijst naar het overzicht onder 5.2.4.

beoordelend niveau						
Lu 8 ↙ SET 3,4,8, 10,13,14	een oordeel vormen over (ET 7)	X	X	X	X	X
In een gespreksituatie						
Lu 9	kunnen de leerlingen de gesprekspartner voldoende begrijpen om deel te nemen aan het gesprek (ET 28)					
Bij het uitvoeren van luistertaken						
Lu 10	kunnen de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) inzetten en uitbreiden (ET 42-43)					
Bij het uitvoeren van luistertaken passen de leerlingen, waar nodig, de volgende strategieën toe (ET 8, 29)						
Lu 11 SET 11,12	<ul style="list-style-type: none"> - hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst; - het luisterdoel bepalen en hun luistergedrag erop afstemmen; - gebruik maken van visuele en auditieve ondersteuning; - zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; - relevante informatie noteren in kernwoorden; - de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden; - de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context; - vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen; - zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent; - zelf iets herhalen of iets aanwijzen om na te gaan of zij de andere gesprekspartner begrepen hebben. 					
Bij het uitvoeren van luistertaken ontwikkelen de leerlingen de volgende attitudes						
Lu 12*	Ze tonen bereidheid om te luisteren naar Engelse teksten en de gepaste strategieën in te zetten; ze worden daarbij zelfstandiger en nemen meer initiatief (ET 45*).					
Lu 13*	Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van Engels in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de Engelssprekenden (ET 47*).					
Lu 14*	Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en die van de Engelstalige wereld (ET 48*).					
Lu 15*	Ze hebben oog voor de esthetische component van teksten (ET 49*).					

De leraar zorgt voor genoeg variatie in het aangeboden materiaal: instructies en opdrachten geformuleerd door de leraar, gesprekken in de klas, videomateriaal, audio-opnames, gesproken documenten op het internet in een multimediale omgeving (gesproken boodschap ondersteund met beeldmateriaal en titels of legendes).

De leerlingen horen in ieder geval meestal *native speakers*, soms met (*regionale of andere, bv. sociologische*) variant. Ze horen ook geregeld *non-native speakers* die het Engels als communicatiemiddel gebruiken. Je gebruikt in principe altijd het Engels als voertaal in de klas. Op die manier wordt de les een permanente oefening in het begrijpen van gesproken taal.

Verticale leerlijn LUISTEREN

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso moderne talen
Beschrijvend niveau		
Het onderwerp bepalen in informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten;	Globale onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	Onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de hoofdgedachte achterhalen in informatieve en narratieve teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	de gedachtegang volgen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve en narratieve teksten.	cultuuruitingen herkennen specifiek voor de Engelstalige wereld.	cultuuruitingen herkennen en opzoeken specifiek voor de Engelstalige wereld.
Structurerend niveau		
	De informatie van informatieve en narratieve teksten overzichtelijk ordenen.	De informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen;
		de tekststructuur en –samenhang herkennen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.
Beoordelend niveau		
		Een oordeel vormen over. informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

Leerlijn tekstkenmerken luisteren 2de graad – 3de graad

2de graad	3de graad moderne talen
<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> vrij concreet in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven vertrouwd en af en toe minder vertrouwd af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard 	<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> af en toe abstract in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven ook domeinspecifieke, zoals wetenschappelijke en zakelijke onderwerpen onderwerpen van meer algemene aard (bv. de actualiteit en de Engelstalige wereld)
<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen met en zonder achtergrondgeluiden met aandacht voor digitale media 	<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen met en zonder achtergrondgeluiden met aandacht voor digitale media
<p>Structuur en samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit 	<p>Structuur en samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit (+), met duidelijke indeling in alinea's en standaard lay-out tekststructuur met een zekere mate van complexiteit relatief complex gestructureerde informatieve, narratieve en prescriptieve teksttekststructuur met een zekere mate van complexiteit ook met overvloedige informatie
<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> af en toe iets langere teksten 	<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> af en toe iets langere teksten en gesprekken
<p>Uitspraak, articulatie, intonatie</p> <ul style="list-style-type: none"> heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie duidelijke, natuurlijke intonatie standaardtaal 	<p>Uitspraak, articulatie, intonatie</p> <ul style="list-style-type: none"> heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie duidelijke, natuurlijke intonatie geregeld met beperkte afwijking van de standaardtaal

<p>Tempo en vlotheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • normaal tempo • met eventuele herhalingen en onderbrekingen 	<p>Tempo en vlotheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • normaal tempo
<p>Woordenschat en taalvariëteit</p> <ul style="list-style-type: none"> • frequente woorden • overwegend eenduidig in de context • standaardtaal, eventueel met een licht accent • informeel en formeel 	<p>Woordenschat en taalvariëteit</p> <ul style="list-style-type: none"> • overwegend frequente woorden • niet altijd eenduidig in de context • geregeld met minimale afwijking van de standaardtaal • informeel en formeel • aandacht voor taalvariëteiten

Tekstsoorten	Voorbeelden van teksttypes
Informatieve teksten	weerberichten, publieke aankondigingen, mededelingen, berichten op antwoordapparaten, routebeschrijvingen, nieuwsberichten, interviews, gesprekken tussen moedertaalsprekers, uiteenzettingen (bv. door de leraar), podcasts, reportages, documentaires, trailers van films...
Prescriptieve teksten	aanwijzingen, instructies, voorschriften, waarschuwingen, veiligheidsinstructies, reclameboodschappen, publieke aankondigingen, recepten, preventie-campagnes...
Narratieve teksten	(video)reportages, verhalen, anekdotes, interviews, uittreksels uit films en series, documentaires...
Argumentatieve teksten	discussies, reclameboodschappen, debatten, recensies van films, muziek, voorstellingen, concerten en boeken...
Artistiek-literaire teksten	songs, gedichten, clips, filmfragmenten, series en toneelfragmenten, kortverhalen...

5.2.3 Lezen

Leerplandoelstellingen en mogelijke leerinhouden

Elk van de vermelde tekstsoorten moet aan bod komen. Voor elke tekstsoort maakt de leraar in overleg met de vakgroep een keuze uit de verschillende voorbeelden van leesteksten.

De tekstkenmerken bepalen mee het niveau en de moeilijkheidsgraad van de leesteksten. Deze kenmerken vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Doelstellingen		Tekstsoorten				
De leerlingen kunnen de volgende leestaken uitvoeren op		informatief	prescriptief	narratief	argumentatief	artistiek-literair
beschrijvend niveau						
Le 1	het onderwerp bepalen (ET 9)	X	X	X	X	X
Le 2	de hoofdgedachte achterhalen (ET 10)	X	X	X	X	X
Le 3	de gedachtegang volgen (ET 11)	X	X	X	X	X
Le 4	relevante informatie selecteren (ET 12)	X	X	X	X	X
Le 5	de structuur en de samenhang van een tekst herkennen (ET 13)	X	X	X	X	X
Le 6 ↩ ¹⁰ SET 5,6,7,15	cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 14)					
structurerend niveau						
Le 7 ↩ SET16	de informatie overzichtelijk en op persoonlijke wijze ordenen (ET 15)	X	X	X	X	X

¹⁰ Dit teken duidt een mogelijke link aan met specifieke eindtermen en verwijst naar het overzicht onder 5.2.4

beoordelend niveau						
Le 8 ↙ SET3,4,8, 10,13,14	een gefundeerd oordeel vormen over (ET 16)	X	X	X	X	X
Bij het uitvoeren van leestaken						
Le 9	kunnen de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) inzetten en uitbreiden ¹¹ (ET 42-43)					
Bij het uitvoeren van leestaken passen de leerlingen, waar nodig, de volgende strategieën toe (ET 17)						
Le 10 ↙ SET 11,12	<ul style="list-style-type: none"> - het leesdoel bepalen en hun leesgedrag en aanpak erop afstemmen; - gebruikmaken van visuele en tekstuele ondersteuning; - hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst; - relevante informatie aanduiden - onduidelijke passages herlezen; - zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen; - de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden; - de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en uitdrukkingen afleiden uit de context; - waar nodig, digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden (een woordenlijst, een woordenboek, een encyclopedie ...) efficiënt raadplegen. 					
Bij het uitvoeren van leestaken ontwikkelen de leerlingen de volgende attitudes						
Le 11*	Ze tonen bereidheid om een Engelse tekst te lezen en de gepaste strategieën in te zetten; ze worden daarbij zelfstandiger en nemen initiatief (ET 45*).					
Le 12*	Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van Engels in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de Engelssprekenden (ET 47*).					
Le 13*	Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en die van de Engelstalige wereld (ET 48*).					
Le 14*	Ze hebben oog voor de esthetische component van teksten (ET 49*).					

¹¹ Zie taalkundige component.

In de pool Moderne talen gaan de leerlingen verdiepend in op literatuur. Twee specifieke eindtermen en doelstelling IC 4 uit de interculturele component verwijzen expliciet naar literatuur:

- SET 8: *Leerlingen kunnen elementen uit de literatuurgeschiedenis, zoals stromingen, aanwenden om teksten in hun historische, politieke en sociale context te plaatsen;*
- SET 17: *Leerlingen kunnen een onderzoeksoopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren over een literair en/of linguïstisch vraagstuk;*
- IC 4: *De leerlingen ontdekken een basisaanbod uit de Engelstalige literatuur.*

Voorbeelden van leesteksten

Hieronder volgt een aantal suggesties voor leesteksten¹² waaruit de leraar in overleg met de vakgroep een keuze maakt

Tekstsoorten	Voorbeelden
Informatieve teksten	artikels uit kranten en (domeinspecifieke) tijdschriften, interviews, dialogen, mededelingen, toeristische informatie, informele boodschappen (brieven, e-mails), verslag, webpagina's en andere digitale teksten (blog...), affiche, prijslijsten, formulier, tabellen, activiteitenkalender, schema, recensie...
Prescriptieve teksten	aankondiging, opschrift, waarschuwing, regels bij sport en spel, instructies, reglement, gebruiksaanwijzing, handleiding, veiligheidsinstructie, recept, reclamefolder, (toeristische), advertentie...
Narratieve teksten	reportage, verhaal, relaas, scenario, interview, (samenvatting van) feuilleton, anekdotes, moppen, <i>faits divers</i> , getuigenis...
Argumentatieve teksten	lezersbrief, discussiefora, pamflet, betoog, essay, verslag van debat...
Artistiek-literaire teksten	gedichten, verhalen, strips, liedjesteksten, cartoons, kortverhalen, graphic novel, (jeugd)romans, toneel...

In deel 2 vind je didactische tips om lesactiviteiten rond gelezen artistiek-literaire teksten en specifieke eindtermen te optimaliseren en over de omgang met literaire teksten.

¹² Deze lijst is niet exhaustief en kan aangevuld worden. Het spreekt vanzelf dat niet elk type aan bod moet komen.

Verticale leerlijn LEZEN

<i>1ste graad</i>	<i>2de graad aso</i>	<i>3de graad aso moderne talen</i>
Beschrijvend niveau		
Onderwerp bepalen in informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten;	Globale onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	Onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
hoofdgedachte achterhalen in informatieve en narratieve teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	de gedachtegang volgen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	met een gerichte leesopdracht relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;	relevante informatie selecteren in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve en narratieve teksten.	de tekststructuur en –samenhang herkennen; structurerende elementen in een tekst herkennen;	tekststructuur en –samenhang herkennen; structurerende elementen in een tekst herkennen;
	cultuuruitingen herkennen die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.	cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.
Structurerend niveau		
	De informatie van informatieve en narratieve teksten overzichtelijk ordenen.	De informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen.
Beoordelend niveau		
	Een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.	Een gefundeerd oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

Leerlijn tekstkenmerken lezen tweede - 3de graad aso

2de graad	3de graad
<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> vrij concreet in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard (o.m. de actualiteit) 	<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> af en toe abstract onderwerpen van meer algemene aard (bv. met betrekking tot de actualiteit en de Engelstalige wereld) in verband met de eigen leefwereld en het dagelijkse leven ook domeinspecifieke, zoals wetenschappelijke en zakelijke onderwerpen
<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties met en zonder visuele ondersteuning met aandacht voor digitale media socioculturele verschillen tussen de Engelstalige wereld en de eigenwereld 	<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties) met en zonder visuele ondersteuning met aandacht voor digitale media socioculturele verschillen tussen de Engelstalige wereld en de eigen wereld
<p>Structuur en samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> ook samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit eenvoudig gestructureerde narratieve argumentatieve en artistiek-literaire teksten niet al te complex gestructureerde informatieve en prescriptieve teksten ook met redundante informatie 	<p>Structuur en samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit ook met overvloedige informatie relatief complex gestructureerde informatieve, narratieve en prescriptieve teksten niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten
<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> af en toe iets langere teksten 	<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> af en toe relatief lange teksten
<p>Woordenschat en taalvariëteit</p> <ul style="list-style-type: none"> frequente woorden overwegend eenduidig in de context ook met minimale afwijking van de standaardtaal informeel en formeel 	<p>Woordenschat en taalvariëteit</p> <ul style="list-style-type: none"> overwegend frequente woorden niet altijd eenduidig in de context informeel en formeel vaker minimale afwijking van de standaardtaal aandacht voor taalvariëteiten

5.2.4 Specifieke eindtermen bij receptieve vaardigheden

In de inleiding (onder 3.3.8) lees je meer over het inhoudelijk kader van de specifieke eindtermen voor Moderne vreemde talen. Onderstaande overzichtstabel visualiseert de samenhang tussen de receptieve leerplandoelen en de specifieke eindtermen.

Leeswijzer:

- Eén van de drie specifieke eindtermen onderzoekscompetentie wordt hier afzonderlijk vermeld om een stapsgewijze aanpak van deze competentie te bevorderen. Leerlingen kunnen zich immers bij het beluisteren of lezen van documenten al gedeeltelijk oriënteren op een onderzoeksprobleem.
- Afkortingen:
 - T&Co** = Taal en communicatie
 - T&Cu** = Taal en cultuur
 - T-S** = Taal als systeem
 - OC** = Onderzoekscompetentie

Specifieke eindtermen bij receptieve vaardigheden	
De leerlingen kunnen	
	cultuuruitingen herkennen en opzoeken die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld; (Lu 5 / Le 6 / IC 2)
SET 5 T&Cu	↪ misverstanden in de interculturele communicatie die ontstaan door taalkundige of culturele verschillen herkennen en kunnen rechtzetten;
SET 6 T&Cu	↪ cultuuruitingen verkennen die specifiek zijn voor de gebieden waar het Engels als omgangstaal gebruikt wordt;
SET 7 T&Cu	↪ cultuur verkennen door middel van visuele taal zoals film, toneel, dans, reclame, videoclips, beeldend werk, websites ...;
SET 15 T-S	↪ gelijkenissen en verschillen tussen talen herkennen;
	de informatie in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen; (Lu 6 / Le 7)
SET 16 OC	↪ zich oriënteren op een onderzoeksprobleem door gericht informatie te verzamelen, te ordenen en te bewerken;
	een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; (Lu 8 / Le 8)
SET 3 T&Co	↪ vergelijken hoe in de eigen cultuur en in andere culturen informatie gebracht wordt bij interpersoonlijke, intergroeps- en massacommunicatie;
SET 4 T&Cu	↪ stereotypen met betrekking tot eigen en andermans cultuur en cultuuruitingen herkennen en nuanceren;
SET 8 T&Cu	↪ elementen uit de literatuurgeschiedenis, zoals stromingen, aanwenden om teksten in hun historische, politieke en sociale context te plaatsen;

SET 10 T-S	↪ bij de studie van teksten grammaticale structuren en formele en inhoudelijke kenmerken van tekstsoorten herkennen en beschrijven ¹³ ;
SET 13 & 14 T-S	↪ taalvariatie ¹⁴ en contextuele afhankelijkheid van een taaluiting herkennen en illustreren
De leerlingen beheersen volgende strategieën en kunnen ze doeltreffend inzetten:	
SET 11 T-S	lees- en luisterstrategieën inzetten en passende hulpmiddelen hanteren om inzicht te verwerven in spellingsysteem, uitspraak, betekenis van woorden, zinsconstructies en de relatie klank-teken;
SET 12 T-S	lees-en luisterstrategieën inzetten om hun taalleerproces autonoom te evalueren, bij te sturen en verder te zetten.

13 Zie ook taalkundige component

14 van geografische, historische en/of socio-culturele aard

5.2.5 Spreken

Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Onderstaande doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de teksten waaraan de doelstellingen gerelateerd worden. Die tekstkenmerken vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Doelstellingen		Mogelijke producties
De leerlingen kunnen de volgende sprektaken uitvoeren op		
beschrijvend niveau		
Spr 1	informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten (<i>ET 18</i>)	mondelijke weergave van: <ul style="list-style-type: none"> - elementen uit een persartikel; - praktische informatie uit een gebruiksaanwijzing; - gegevens over het verloop van een verhaal, film(fragment); - beargumenteerd opiniestuk; - elementen over onderwerp, personages, sfeer, ... in songs, gedichten ...
Spr 2	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen (<i>ET 19</i>)	navertellen (zonder gebruik te maken van een sjabloon) van een nieuwsitem, reportage, reiservaring...
structurerend niveau		
Spr 3 ↳ SET1	beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten (<i>ET 20</i>)	samenvatting van persartikels, interviews, kortverhalen, (jeugd)romans...
Spr 4	verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie, een gebeurtenis (<i>ET 21</i>)	mondeling verslag over een eigen reis- en/of werkervaring, een project op school, een gebeurtenis uit de actualiteit...
Spr 5 ↳ SET1, 18	een presentatie geven (<i>ET 22</i>)	een presentatie over een zoekopdracht, een film, een boek, een eigen project, een excursie...

Spr 6	cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 23)	documentatie opzoeken, verwerken en presenteren over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, eten, mobiliteit ...), van vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film ...), van kunst en cultuur (literatuur, toneel ...), van media (pers, tv, radio ...), van toerisme (bezienswaardigheden...), van (school)systeem en opleidingen van politiek (partijen, socio-economisch beleid ...) enz.
beoordelend niveau		
Spr 7	een waardering toelichten (ET 24)	gefundeerde reactie op meningen of conclusies op discussiefora, meningen vergelijken.
Spr 8 ↙ SET9,17,18	een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten (ET 25)	pro en/of contra-argumenten formuleren op basis van een persartikel, een opiniestuk.
Bij het uitvoeren van spreektaken		
Spr 9	kunnen de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) inzetten en uitbreiden ¹⁵ (ET 42-43)	
Bij het uitvoeren van spreektaken passen de leerlingen, waar nodig, de volgende strategieën toe (ET 26)		
Spr 10 SET2,11,12	<ul style="list-style-type: none"> - het spreekdoel bepalen en hun taalgebruik erop afstemmen; - een spreekplan opstellen; - zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen verwoorden; - bij een gemeenschappelijke spreektaak: <ul style="list-style-type: none"> - afspraken maken over inhoud en formulering (taal); - elkaars inbreng in de tekst opnemen; - elkaars voorbereiding evalueren, corrigeren; - indien nodig, gebruik maken van een sjabloon en / of sleutelwoorden; - gebruikmaken van non-verbaal gedrag; - gebruikmaken van ondersteunend visueel en auditief materiaal; - ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen; - bij de voorbereiding, digitale en niet-digitale hulpbronnen (woordenboeken, grammatica's ...) kritisch raadplegen en de gevonden informatie correct gebruiken; - digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden (een woordenlijst, een woordenboek, een encyclopedie ...) efficiënt 	

¹⁵ Zie taalkundige component

	raadplegen en rekening houden met de gevonden informatie.
Bij het uitvoeren van spreektaken ontwikkelen de leerlingen de volgende attitudes	
Spr 11*	Ze tonen durf en bereidheid om de spreektaken uit te voeren en de gepaste spreekstrategieën in te zetten. Ze worden daarbij zelfstandiger en nemen meer initiatief (<i>ET 45*</i>).
Spr 12*	Ze streven naar een verzorgd taalgebruik, onder andere door het inzetten van strategieën (<i>ET 46*</i>).

Schematische voorstelling van de spreektaken

Verwerkings-niveau	Spreektaken	Tekstsoort ¹⁶				
		Informatief	Prescriptief	Narratief	Argumentatief	Artistiek-Literair
Beschrijvend	informatie meedelen	X	X	X	X	X
	navertellen	X		X		
Structurerend	samenvatten	X		X		X
	verslag uitbrengen					
	een presentatie geven					
	cultuuruitingen opzoeken en presenteren					
Beoordelend	een waardering toelichten					
	een gefundeerd standpunt naar voor brengen	X	X	X	X	X

¹⁶ De aangekruiste tekstsoort betreft hier de tekst waarover de spreektaak handelt. Het verdient aanbeveling, bij de geproduceerde teksten enige variatie na te streven waar dat mogelijk is, bv. informatief en narratief of argumentatief af te wisselen.

Verticale leerlijn SPREKEN

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso moderne talen
Beschrijvend niveau		
Meedelen van informatie uit informatieve en narratieve teksten die ze vooraf kenden;	Informatie uit informatieve, prescriptieve, narratieve en artistiek-literaire teksten meedelen;	Informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
navertellen van een verhaal of een gebeurtenis uit informatieve en narratieve teksten met ondersteuning van sleutelwoorden of met visuele ondersteuning;	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen.	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen.
hardop lezen van informatieve, prescriptieve, narratieve en artistiek-literaire teksten die vooraf beluisterd én gelezen werden en daarnaast het hardop lezen van informatieve, prescriptieve, narratieve en artistiek-literaire teksten die voordien stil gelezen werden;		
vertellen van een gebeurtenis, een verhaal, of iets of iemand beschrijven met ondersteuning van sleutelwoorden of met visuele ondersteuning;		
gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.		
Structurerend niveau		
Aan de hand van sleutelwoorden een verwerkte tekst bondig weergeven;	Gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;	Beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;
voorbereide informatie presenteren a.d.h.v. een format;	een presentatie geven aan de hand van een format;	een presentatie geven;
aan de hand van sleutelwoorden bondig verslag uitbrengen over een gebeurtenis.	verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis.	verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie, een gebeurtenis;
		een presentatie geven;
		cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.
Beoordelend niveau		
Een spontane mening geven.	Een waardering kort toelichten;	Een waardering toelichten;
	informatieve en narratieve teksten becommentariëren.	een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

Leerlijn tekstkenmerken spreken 2de graad - 3de graad

2de graad	3de graad
Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • concreet • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • af en toe ook onderwerpen van meer algemene aard 	Onderwerp <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • af en toe abstract • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • domeinspecifieke, zoals wetenschappelijke en zakelijke onderwerpen • onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit en de Engelstalige wereld
Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • concrete en voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties; • met en zonder achtergrondgeluiden • met en zonder visuele ondersteuning • met aandacht voor digitale media • de spreker richt zich tot andere leerlingen binnen relevante taalgebruikssituaties 	Taalgebruikssituatie <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met en zonder visuele ondersteuning • met en zonder achtergrondgeluiden • met aandacht voor digitale media
Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen • duidelijke tekststructuur • korte, eenvoudige elementen verbonden tot een samenhangend geheel 	Structuur en samenhang <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit • duidelijke tekststructuur • complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
Lengte <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte teksten 	Lengte <ul style="list-style-type: none"> • af en toe iets langere teksten
Uitspraak, articulatie en intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie • natuurlijke intonatie • standaardtaal 	Uitspraak, articulatie en intonatie <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak, zorgvuldige articulatie • standaardtaal • duidelijke, natuurlijke intonatie
Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen • normaal tempo 	Tempo en vlotheid <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen die de communicatie niet storen • normaal tempo

Woordenschat en taalvariëteit

- frequente woorden
- standaardtaal
- formeel en informeel
- toereikend om, eventueel met behulp van omschrijvingen, over de eigen leefwereld te spreken

Woordenschat en taalvariëteit

- overwegend frequente woorden
- standaardtaal
- formeel en informeel
- toereikend om eenvoudige beschrijvingen te geven van en een spontane mening te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard of domeinspecifieke onderwerpen

5.2.6 Gespreksvaardigheid (mondelijke interactie)

In mondelinge interactie komen zowel spreek- als luistervaardigheid aan bod. Toch is er een verschil tussen die vaardigheid en afzonderlijke receptie of productie. Bij het voeren van een gesprek overlappen productieve (spreken) en receptieve (luisteren) processen elkaar. De taalgebruiker begint de productie al te plannen nog tijdens het luisteren naar de reactie van zijn gesprekspartner volledig is.

Onderstaande doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de teksten waaraan de doelstellingen gerelateerd worden. De kenmerken van de teksten vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Leerplandoelstellingen mondelinge interactie	
De leerlingen kunnen:	
Gespr 1	de taaltaken gerangschikt onder 'luisteren' en 'spreken', in een gesprekssituatie uitvoeren (ET 27) <ul style="list-style-type: none">- hun gesprekspartner voldoende begrijpen om het gesprek vlot te laten verlopen;- informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;- beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen;- beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;- verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis;- cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld;- een waardering kort toelichten;- een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;- een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.
Gespr 2	rechtstreekse en telefonische gesprekken beginnen, aan de gang houden en afsluiten (ET 28)
Gespr 3	indien nodig, passen de leerlingen gespreksstrategieën toe (ET 29). Ze worden daarbij steeds zelfstandiger en nemen initiatief: <ul style="list-style-type: none">- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen begrijpen of uitdrukken;- het doel van de interactie en de gesprekspartner(s) bepalen en hun taalgedrag erop afstemmen;- relevante voorkennis oproepen en gebruiken;- spreekdoel en doelpubliek bepalen;- gebruikmaken van non-verbaal gedrag; bewust aandacht besteden aan lichaamstaal en oogcontact;<ul style="list-style-type: none">• emoties via stem klank, volume en intonatie uitdrukken;• actief luisteren naar de gesprekspartner (het laten blijken van instemming door knikken, oogcontact beantwoorden, laten uitspreken);- ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen;- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen;- zelf iets herformuleren om wederzijds begrip na te gaan;- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden en af te sluiten;

	<ul style="list-style-type: none"> - doorgaan op wat de gesprekspartner gezegd heeft; - zelf bijdragen tot de conversatie (onderwerpen aanbrengen, vragen stellen); - rekening houden met conventies bij mondelinge interactie.
Bij het uitvoeren van gesprekstaken kunnen de leerlingen:	
Gespr 4	<p>hun functionele taalkennis inzetten en uitbreiden. Ze kunnen hierbij reflecteren over taal en taalgebruik (<i>ET 42 & ET 43</i>).</p> <p>Dit betekent dat de leerlingen, naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reeds in de klas behandelde vormen en structuren kunnen herkennen en ontleden; - door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels kunnen ontdekken en formuleren; - gelijkenissen en verschillen tussen talen kunnen ontdekken en hun kennis van andere talen inzetten.
Bij het uitvoeren van gesprekstaken ontwikkelen de leerlingen volgende attitudes:	
Gespr 5*	Ze tonen bereidheid en durf om gesprekken te voeren in het Engels (<i>ET 45*</i>).
Gespr 6*	Ze streven naar taalverzorging: uitspraak en vormcorrectheid (<i>ET 46*</i>).
Gespr 7*	Ze tonen belangstelling voor de aanwezigheid van het Engels en andere moderne vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers (<i>ET 47*</i>).
Gespr 8*	Ze staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Engels gesproken wordt (<i>ET 48*</i>).

Voor de relevante tekstkenmerken bij mondelinge interactie: zie de overzichtstabel onder.5.2.1.

Komen aan bod:

- informele en formele **gesprekken** over onderwerpen uit de eigen leefwereld zoals familie, hobby's, studie- of beroepskeuze, bedrijven, reizen, ontspanning, een uitstapje, een boek, een film, muziek, over onderwerpen van meer algemene aard zoals actuele gebeurtenissen, een ontmoeting, gesprekken in een winkel, bank, bij paspoortcontrole, ook domeinspecifieke onderwerpen (SET1);
- **discussies** (met parafaseren en samenvatting) waarin de leerling zijn mening, overtuiging, akkoord of weigering, een mogelijk alternatief formuleert, of bevestigingen van een mededeling, klachten ... Zie ook de leerinhouden bij luisteren en spreken.

Leerlijn Mondelinge interactie

1ste graad	2de graad aso	3de graad aso moderne talen
<p>Deelnemen aan een gesprek door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vragen, antwoorden en uitspraken te begrijpen; - erop te reageren; - zelf vragen te stellen, antwoorden te geven en uitspraken te doen. 	<p>De leerlingen kunnen de taaltaken gerangschikt onder 'luisteren' en 'spreken', in een gesprekssituatie uitvoeren.</p>	<p>De taaltaken gerangschikt onder 'luisteren' en 'spreken', in een gesprekssituatie uitvoeren</p> <ul style="list-style-type: none"> - hun gesprekspartner voldoende begrijpen om het gesprek vlot te laten verlopen; - informatie meedelen uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; - beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen; - beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten; - verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis; - een presentatie geven; - cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld; - een waardering kort toelichten; - een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten; - een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.
<p>een eenvoudig gesprek beginnen, voeren en afsluiten.</p>	<p>een eenvoudig gesprek beginnen, aan de gang houden en afsluiten.</p>	<p>rechtstreekse en telefonische gesprekken beginnen, aan de gang houden en afsluiten.</p>
<p>gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.</p>		

Leerlijn tekstkenmerken mondelinge interactie 2de graad – 3de graad

2de graad	3de graad moderne talen
<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven • af en toe ook onderwerpen van algemene aard 	<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • af en toe abstract • ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer i.v.m. de actualiteit en de Engelstalige wereld • in verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • U: domeinspecifieke, zoals wetenschappelijke en zakelijke onderwerpen
<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • de gesprekspartners richten zich meestal direct tot elkaar • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met en zonder visuele ondersteuning (met inbegrip van non-verbale signalen) • met aandacht voor digitale media 	<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • de gesprekspartners richten zich tot elkaar en tot anderen • met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen • met aandacht voor digitale media
<p>Structuur en samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen • duidelijke tekststructuur • korte, eenvoudige elementen verbonden tot een samenhangend geheel 	<p>Structuur en samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit • duidelijke tekststructuur • complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte gesprekken 	<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> • af en toe iets langere gesprekken
<p>Uitspraak, articulatie, intonatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • zorgvuldige articulatie • natuurlijke intonatie • standaardtaal 	<p>Uitspraak, articulatie, intonatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • heldere uitspraak • standaardtaal • zorgvuldige articulatie • duidelijke, natuurlijke intonatie
<p>Tempo en vlotheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • met eventueel herhalingen en onderbrekingen • normaal tempo 	<p>Tempo en vlotheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • met eventuele herhalingen en onderbrekingen die de communicatie niet storen • normaal tempo

Woordenschat en taalvariëteit

- frequente woorden
- toereikend om, eventueel met behulp van omschrijvingen, over de eigen leefwereld te spreken
- standaardtaal
- informeel en formeel

Woordenschat en taalvariëteit

- overwegend frequente woorden
- toereikend om eenvoudige beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard of domeinspecifieke onderwerpen;
- standaardtaal
- informeel en formeel

5.2.7 Schrijven

Leerplandoelstellingen en leerinhouden

Onderstaande doelstellingen moeten samen gelezen worden met de kenmerken van de teksten waaraan de doelstellingen gerelateerd worden. De kenmerken van die teksten vind je in de overzichtstabel onder 5.2.1.

Doelstellingen		Mogelijke schrijftaken
De leerlingen kunnen de volgende schrijftaken uitvoeren op		
beschrijvend niveau		
Sch 1	gelezen teksten globaal weergeven (ET 30)	passages uit gelezen teksten parafraseren bv. in het kader van het opstellen van een handleiding, een brochure, een folder, een gids, een affiche...
Sch 2	een mededeling schrijven (ET 31)	een dagprogramma opstellen, een mededeling schrijven op een sociaal netwerk, een taakverdeling maken, een uitnodiging schrijven, een bericht achterlaten, een advertentie opstellen, een oproep doen, instructies geven, uitleg geven bij een routebeschrijving, een CV opstellen...
Sch 3	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven (ET 32)	op basis van visuele ondersteuning (zoals foto's) of eigen ervaringen, een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven, bv. een spontaan reisverslag schrijven, schrijven op een blog of een sociaal netwerk...
Sch 4	over gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten een spontane mening verwoorden (ET 34)	over onderwerpen die in de klas behandeld worden een mening schrijven bv. oefeningen geïnspireerd op webpagina's van kranten die hun lezers uitnodigen om te reageren op artikels, reageren op een forum, schrijfgesprekken; mening schrijven over gelezen boek...
structurerend niveau		
Sch 5 ↳ SET1	beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten (ET 35)	gelezen teksten, cursorische lectuur... samenvatten, een brochure voor een excursie maken...
Sch 6	gelezen argumentatieve teksten samenvatten (ET 36)	kort het standpunt van de auteur verwoorden...
Sch 7	een verslag schrijven (ET 37)	een gestructureerd verslag maken over een excursie, een interview, een boek, een vergadering (minutes), seminarie, film...
Sch 8	informele en formele, ook digitale correspondentie voeren (ET 38)	brieven en mails schrijven om inlichtingen te vragen, om een afspraak te maken, om iemand uit te nodigen, te feliciteren, te bedanken, om contact te onderhouden, om iets te vertellen, te beschrijven, motivatiebrieven schrijven...

Sch 9 ↙ SET8	cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld (ET 39)	documentatie opzoeken, verwerken en presenteren over aspecten van het dagelijkse leven (wonen, eten, mobiliteit ...), van vrijetijdsbesteding (uitgaan, muziek, film ...), van kunst en cultuur (literatuur, toneel ...), van media (pers, tv, radio ...), van toerisme (bezienswaardigheden, gebruiken...), van opvoeding (schoolstelsel, opleidingen ...) van politiek (partijen, socio-economisch beleid ...) enz.
beoordelend niveau		
Sch 10 ↙ SET9,17,18	een standpunt schrijven in de vorm van een informatieve en argumentatieve tekst (ET 40)	geargumenteerd reageren op een vraag of een stelling op een forum, rekening houdend met voorgaande reacties, meningen vergelijken, gefundeerd commentaar over een boek, een film, een uitstap, standpunt verwoorden over onderwerpen van meer algemene aard ...
Bij het uitvoeren van schrijftaken		
Sch 11	kunnen de leerlingen alledaagse uitdrukkingen en elementaire routines in het Engels gebruiken (ET 33)	
Sch 12	kunnen de leerlingen hun functionele kennis (taalhandelingen, woordenschat en grammatica) inzetten en uitbreiden ¹⁷ (ET 42-43)	
Bij het uitvoeren van schrijftaken passen de leerlingen, waar nodig, de volgende strategieën toe (ET 41)		
Sch 13 SET 2,11,12	<ul style="list-style-type: none"> - het schrijfdoel bepalen en hun taalgebruik erop afstemmen; - een schrijfplan opstellen; de passende lay-out gebruiken; - de eigen tekst nakijken; - zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken; - bij een gemeenschappelijke schrijftaak <ul style="list-style-type: none"> - afspraken maken over inhoud en formulering; - elkaars inbreng in de tekst opnemen; - elkaars voorbereiding evalueren, corrigeren en redigeren; - gebruikmaken van een model; - bij de voorbereiding digitale en niet-digitale hulpbronnen (woordenboeken, grammatica's, spellingcontrole ...) kritisch raadplegen en de gevonden informatie correct gebruiken; - gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de gevonden informatie; - rekening houden met de belangrijkste conventies en de eigenheid van schrijftaal. 	

¹⁷ Zie taalkundige component

Bij het uitvoeren van schrijftaken ontwikkelen de leerlingen de volgende attitudes	
Sch 14*	Ze tonen de bereidheid om bovenvermelde taken uit te voeren en daarbij de gepaste schrijfstrategieën toe te passen; ze worden daarbij zelfstandiger en nemen meer initiatief (<i>ET 45*</i>).
Sch 15*	Ze streven naar verzorgd taalgebruik, onder andere door het inzetten van strategieën (<i>ET 46*</i>). De leerlingen zijn bereid hun teksten na te lezen op vormcorrectheid en inhoud Zorg te besteden aan de presentatie van hun geschreven teksten

Verticale leerlijn SCHRIJVEN

<i>1ste graad</i>	<i>2de graad aso</i>	<i>3de graad aso moderne talen</i>
Beschrijvend niveau		
Inlichtingen verstrekken op eenvoudige formulieren;		
een tekst schrijven over een in de klas behandeld onderwerp met behulp van kernwoorden;	Gelezen teksten op eenvoudige wijze parafraseren;	Gelezen teksten globaal weergeven;
een bericht opstellen met behulp van een voorbeeld;	mededelingen schrijven;	een mededeling schrijven;
een gebeurtenis, een verhaal, iets of iemand beschrijven door middel van een opsomming in korte zinnen;	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven;	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven;
	een spontane mening verwoorden over informatieve, prescriptieve en narratieve teksten;	over gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten een spontane mening verwoorden.
gebruik maken van elementaire omgangsvormen en beleefdheidsconventies.	alledaagse omgangsvormen en beleefdheidsconventies voor sociale contacten gebruiken.	
Structurerend niveau		
	Gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten;	Beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten;
		gelezen argumentatieve teksten samenvatten;
	een verslag schrijven aan de hand van een format.	een verslag schrijven;
persoonlijke, ook digitale correspondentie voeren met behulp van een voorbeeld	eenvoudige, ook digitale correspondentie voeren	informele en formele, ook digitale correspondentie voeren;
		cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor de Engelstalige wereld.
Beoordelend niveau		
	Een standpunt verwoorden in de vorm van een informatieve tekst.	Een standpunt schrijven in de vorm van een informatieve en argumentatieve tekst.

Leerlijn tekstkenmerken schrijven 2de graad – 3de graad

2de graad	3de graad aso moderne talen
<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> • concreet • eigen leefwereld en dagelijks leven 	<p>Onderwerp</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrij concreet • af en toe abstract • In verband met de eigen leefwereld en het dagelijks leven • onderwerpen van meer algemene aard, onder meer m.b.t. de actualiteit en de Engelstalige wereld • U: ook domeinspecifieke, zoals wetenschappelijke en zakelijke onderwerpen
<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante en vertrouwde taalgebruikssituaties • met aandacht voor digitale media 	<p>Taalgebruikssituatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties • met aandacht voor digitale media
<p>Structuur – samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en eenvoudig samengestelde zinnen • eenvoudige en duidelijke tekststructuur 	<p>Structuur – samenhang</p> <ul style="list-style-type: none"> • enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit • ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit • tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit met duidelijke indeling in alinea's • duidelijke tekststructuur
<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrij korte teksten 	<p>Lengte</p> <ul style="list-style-type: none"> • af en toe iets langere teksten
<p>Woordenschat en taalvariëteit</p> <ul style="list-style-type: none"> • toereikend om, eventueel met behulp van omschrijvingen, over de eigen leefwereld te schrijven • standaardtaal • informeel en af en toe formeel 	<p>Woordenschat en taalvariëteit</p> <ul style="list-style-type: none"> • overwegend frequente woorden • standaardtaal • toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard of domeinspecifieke onderwerpen • informeel en formeel

Schematische voorstelling van schrijftaken

Verwerkings-niveau	Taken	Tekstsoort als basis				
		Informatief	Prescriptief	Narratief	Argumentatief	Ar.-literair
Beschrijvend	een gelezen tekst globaal weergeven	X	X	X	X (+)	X
	een mededeling schrijven	X	X			
	een spontane mening verwoorden over een gelezen tekst	X	X	X	X	X
	een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven	X		X		
Structurerend	een beluisterde en gelezen tekst samenvatten	X (+)		X (+)	X	U
	een beluisterde tekst samenvatten	X(+)		X(+)		
	formele en informele correspondentie	X		X		
	een verslag schrijven	X				
	cultuuruitingen uit de Engelstalige wereld opzoeken en presenteren	X	X	X	X	X
Beoordelend	een gefundeerd standpunt schrijven	X			X	

Opmerking bij het beoordelend niveau: de leerlingen schrijven een gefundeerd standpunt neer in de vorm van een informatieve en argumentatieve tekst. De aangekruiste tekstsoort verwijst hier dus naar de productie.

Bij de andere schrijftaken verwijzen de kruisjes naar de tekstsoorten waarover de productie handelt. Het schrijfproduct wordt mee bepaald door de inhoud. We streven ernaar, afwisseling in de geproduceerde teksten te brengen.

5.2.8 Specifieke eindtermen (SET) bij productieve vaardigheden

Leeswijzer:

- Twee van de drie specifieke eindtermen betreffende de onderzoekscompetentie worden hier ook al afzonderlijk vermeld om een stapsgewijze aanpak van deze competentie te bevorderen. Leerlingen kunnen immers al bij het formuleren van een gefundeerd standpunt reflecteren over een mogelijke onderzoeksopdracht en uitdrukkingen aanleren om onderzoeksresultaten te formuleren.
- Afkortingen:
 - T&Co** = Taal en communicatie
 - T&Cu** = Taal en cultuur
 - T-S** = Taal als systeem
 - OC** = Onderzoekscompetentie

Specifieke eindtermen (SET) bij productieve vaardigheden¹⁸	
De leerlingen kunnen	
	beluisterde en gelezen informatieve, narratieve (en artistiek-literaire: enkel voor spreken) teksten samenvatten (<i>Spr 3 + Sch 5</i>) en een presentatie geven (<i>Spr 5</i>) + (<i>IC 2</i>);
SET 1 T&Co	↪ domeinspecifieke teksten, zoals zakelijke en wetenschappelijke, structureren, verwerken en gepast presenteren in functie van de ontvanger;
	een gefundeerd standpunt naar voor brengen (bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten: enkel voor spreken) onder vorm van een informatieve en argumentatieve tekst: enkel voor schrijven) (<i>Spr 8 + Sch 10</i>);
SET 9 T&Cu	↪ gevoelens en leeservaringen op een creatieve manier vorm geven;
SET 17 OC	↪ een onderzoeksopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren over een literair en / of linguïstisch vraagstuk;
SET 18 OC	↪ de onderzoeksresultaten en conclusies rapporteren en ze confronteren met andere standpunten.
De leerlingen beheersen volgende strategieën en kunnen ze doeltreffend inzetten:	
SET 2 T&Co	vanuit een communicatiemodel reflecteren op talige communicatie en die waar nodig bijsturen;
SET 11 T-S	mondellinge en schriftelijke strategieën inzetten en passende hulpmiddelen hanteren om inzicht te verwerven in spellingsysteem, uitspraak, betekenis van woorden, zinsconstructies en de relatie klank-teken;
SET 12 T-S	mondellinge en schriftelijke strategieën inzetten om hun taalleerproces autonoom te evalueren, bij te sturen en verder te zetten.

¹⁸ In het overzicht van gespreksvaardigheden (5.2.6) werden geen verwijzingen naar de SET opgenomen. De verbanden worden hier gelegd via de vaardigheden luisteren en spreken.

5.3 Interculturele component

De interculturele component omvat kennis en attitudes die van belang zijn in de contacten en de communicatie met de Engelstalige wereld en met anderstaligen in het algemeen: vertrouwdheid met aspecten van het dagelijkse leven, de gewoonten, de waarden, de cultuur... We hebben hierbij aandacht voor die facetten die belangrijk zijn bij talige communicatie. De leerlingen ontdekken ook de socioculturele diversiteit van de Engelstalige wereld leren ermee om te gaan.

De leerplandoelstellingen verschillen niet wezenlijk van deze van de 2de graad. We verwachten wel aandacht voor een groter aantal Engelstalige contexten (niet enkel Engeland). In de 3de graad kunnen leerlingen vanuit een grotere rijpheid nog sterker de interculturele inzichten gebruiken in hun contacten met en hun denken over anderstaligen. De weg naar realisatie van de specifieke eindtermen moderne talen daagt de leerlingen ook uit om die interculturele competenties dieper en breder te ontwikkelen.

Leerplandoelstellingen en leerinhouden

	Doelstellingen	Leerinhouden <i>mogelijkheden en aandachtspunten</i>
De leerlingen		
IC 1	kunnen in lees- en luisterteksten cultuuruitingen opzoeken die specifiek zijn voor een streek waar het Engels gesproken wordt en voor het Angelsaksische cultuurgoed (ET5, ET14; ET23, ET39). ↪ SET 2,5,6,7,15	<i>De leerlingen krijgen een kijk op cultuurverschillen in de dagelijkse omgang, en maatschappelijke communicatie.</i> Mogelijke lees- en luisterteksten: tv- en radioprogramma's, tijdschriften, kranten, strips, kortverhalen, roman- en toneelfragmenten, gedichten, actuele songs en klassiekers
IC 2	kunnen verschillen en gelijkenissen onderscheiden in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Engels gesproken wordt (ET 44).	Bij productieve taken houden de leerlingen rekening met de vereisten van de situatie (gesprekspartner(s), omstandigheden) <ul style="list-style-type: none"> - beleefdheidsrituelen in dagelijkse omgang (begroeten, afscheid nemen, zich excuseren, bedanken...) zowel in formele als in informele situaties (bij schriftelijke en mondelinge communicatie);
IC 3	doen kennis op over Engelstalige landen en regio's, over aspecten van het dagelijks leven en kunnen stereotypen over de Engelstalige wereld toetsen aan de werkelijkheid. ↪ SET 4,5,6	Ze ontdekken en herkennen : <ul style="list-style-type: none"> - aspecten van de cultuur van verschillende Engelstalige landen: algemene achtergrond, typische verschijnselen, taalvarianten; - de invloed van de Angelsaksische cultuur op onze samenleving; - voorbeelden van waardevol literair werk: een aanbod uit de Engelstalige literatuur; - ...
IC 4	ontdekken een basisaanbod uit de Engelstalige literatuur. ↪ SET8,9	

IC 5*	tonen belangstelling voor de aanwezigheid van het Engels en van elementen van de Angelsaksische cultuur in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers (ET44*).
IC 6*	staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar Engels gesproken wordt (ET48*).
IC 7*	stellen zich open voor de esthetische component van Engelstalige teksten (ET49*).

5.4 Taalkundige component

5.4.1 Grammatica

Vaardigheid binnen de grammaticale component

Doelstelling	
Gra 1	De leerlingen kunnen hun grammaticale kennis inzetten voor het uitvoeren van de communicatieve taken: luisteren, lezen, spreken, gesprekken voeren en schrijven. Dit betekent dat zij in zinvolle communicatieve contexten: <ul style="list-style-type: none"> - een praktische kennis hebben van de relevante grammaticale begrippen; - de basisregels in verband met de vorming en het gebruik van belangrijke aspecten van grammatica kunnen toepassen; - de relevante Engelse zinsstructuren herkennen, navolgen en toepassen; - in teksten opmerken welke vormen uitzonderingen zijn op de gekende regels. (ET 42, 43, 46).

Overzicht van aspecten van de grammatica

Hieronder volgt een overzicht van taaltaken met de bijbehorende aspecten van grammatica die in de loop van het 1ste en 2de leerjaar van de 3de graad aan bod moeten komen om de taaltaken uit dit leerplan uit te voeren. Met het oog op verder “inslijpen” van de grammatica bevat dit overzicht hoofdzakelijk herhalingen van wat in de 2de graad werd aangereikt. Het aantal nieuwe items in de eindtermen van de 3de graad tegenover de 2de graad is zeer beperkt, wat de indruk kan doen ontstaan dat op dat vlak geen of weinig vooruitgang wordt geveerd. Toch is hier op verschillend vlakken sprake van groei:

- De grammaticale items die in de 2de enkel graad receptief aan bod kwamen, dienen nu ook vaker in de productieve taaltaken ingezet te worden.
- De aangeboden en geproduceerde teksten vertonen inhoudelijk en structureel en meestal ook grammaticaal, een grotere complexiteit.
- Taalverwerving verloopt cyclisch. Structuren en toepassingen worden herhaald en begeven zich op een hoger niveau naarmate ze bij de gebruiker “ingeslepen” raken. Daardoor verwerft de gebruiker ook meer diepgang in de toepassing en mogen we van de leerlingen een grotere vormcorrectheid te verwachten.

De vernoemde items worden behandeld in de mate dat de nood zich voordoet. Volgens referentiewerken als Equals¹⁹ volstaat de opsomming van inhoud van het leerplan 2de graad om

¹⁹ Equals – Core inventory for general English – British Council 2010. www.equals.org

taaltaken van het ERK-niveau B1 te vervullen. Deze lijst wordt verder ingevuld *naargelang van de behoeften en mogelijkheden*.

Het voorkomen van deze lijst in het leerplan is geenszins een vrijgeleide om het aandeel van de grammaticale component in de leerstofafbakening naar willekeur te vergroten.

Het is vanzelfsprekend niet de bedoeling dat elk aspect helemaal wordt uitgediept of dat we bv. lijstjes met phrasal verbs gaan opmaken. Soms geniet het de voorkeur om 'chunks' en collocaties aan te bieden – bv. *would you mind (+ -ing), I'd say, if I were you...*' in plaats van een grammaticaal item 'volledig' te behandelen.

Personen, dieren en zaken benoemen	
<i>Verwijzen naar personen, dieren en zaken, ze nader bepalen en omschrijven</i>	
<u>Wat? / Wie?</u> zelfstandige naamwoorden: getal, telbaar en ontelbaar	countable/uncountable nouns plural: regular, irregular forms
lidwoorden: bepaald en onbepaald	definit /indefinite article/zero article ook met countable/uncountable/abstract nouns
voornaamwoorden: persoonlijk, bezittelijk en aanwijzend	pronouns: personal; possessive; demonstrative. Indefinite, reflexive, emphatic
<u>Hoeveel? De hoeveelste?</u> uitdrukken van hoeveelheden	cardinal and ordinal numbers quantifiers
<u>Bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden</u> gelijkenissen en verschillen trappen van vergelijking	adjectives and adverbs comparison (adjectives en adverbs): - equality/ non-equality (<i>as...as; not so/as...as</i>) - comparative and superlative in <i>-er /-est</i> - comparative and superlative with <i>much, many/more, most/little, less, least / good, better, best/bad, worse, worst, far, farther/further, farthest/furthest</i>
<i>Relaties aanduiden</i>	
betrekkelijke bijzinnen en samengestelde betrekkelijke voornaamwoorden genitiefvormen	defining/non-defining relative clauses relative pronouns possessive forms and genitive
Uitspraken doen	
<i>Bevestigen, vragen en ontkennen</i>	
- bevestigende, ontkennende en vragende zinnen - overeenkomst tussen onderwerp en werkwoord - vragende woorden - gebruik van 'do' om iets te beklemtonen	- affirmative, negative and interrogative sentences (<i>question-word questions, inversion questions, tag questions</i>) - subject-verb agreement - question- words - 'emphatic use' van 'to do'
<i>Situëren in de tijd en in de ruimte</i>	
- uitdrukken van tijd, duur, frequentie, herhaling - uitdrukken van ruimte, beweging, richting, afstand... - vorming en gebruik van de belangrijkste tijden van de werkwoorden voor de communicatie in	- word order: position of adverbs: manner- place – time – frequency - prepositions of time, place, movement - prepositional verbs / phrasal verbs

<p>de tegenwoordige, de verleden en de toekomstige tijd</p> <p>'tijdelijk, dikwijls, altijd'</p> <p>'voltooid/niet voltooid'</p>	<p>- vorming en gebruik van de volgende (actieve) tijden:</p> <p><i>simple present</i> <i>present continuous</i> <i>present perfect simple</i> <i>present perfect continuous</i> <i>past simple</i> <i>past continuous</i> <i>past perfect simple</i> <i>past perfect continuous</i> <i>future simple</i> <i>future continuous</i> <i>going-to future</i> <i>future perfect</i> <i>future perfect continuous</i></p> <p><i>used to/ would</i> voor gewoontes uit het verleden.</p> <p>ing-forms: gerund/present participle</p>
<p>- argumenteren en logische verbanden leggen</p> <p>- uitdrukken van...</p> <p>reden, oorzaak en gevolg doel tegenstelling en toevoeging mogelijkheid en waarschijnlijkheid wil en gevoelens mening, verschillen in mening (afwezigheid van) toelating en verplichting</p>	<p>- conditionals: type 0, 1, 2 en 3</p> <p>- wish/if only...</p> <p>- clauses of time, reason, purpose, contrast, concession, result etc.</p> <p>- modaliteit uitdrukken: possibility, impossibility, probability, ability; prohibition; advice; obligation; necessity; duty; absence of obligation; permission, certainty, modal use of 'will'/'would'/'shall', etc.</p>
<p>- perspectief aanduiden</p> <p>- neutraal/geen handelend persoon/nadruk op handelende persoon</p> <p>- actief vs. Passief: betekenis en vorming passive voice</p>	<p>- active en passive voice</p> <p>- causative use of 'have'</p>
<p>- relatie en samenhang tussen tekstgedeelten aanduiden;</p> <p>- samengestelde zinnen, ook met onderschikking.</p>	<p>- verbindingswoorden en signaalwoorden (<i>for, and, nor, but, or, yet, so, (al)though, even though, whereas, while, on the other hand, because, as, since, after, before, first of all, secondly, thirdly, finally, all in all, in brief etc.</i>),</p>
<p>- rapporteren</p> <p>- indirecte rede</p>	<p>- indirect or reported speech</p>

5.4.2 Woordenschat

Leerplandoelstellingen en leerinhouden

De leerlingen moeten hun kennis van de woordenschat (woorden, collocaties, *chunks* en uitdrukkingen) kunnen gebruiken voor het uitvoeren van de communicatieve taaltaken.

In de eerste kolom van het schema hieronder staan de leerplandoelstellingen, in de tweede kolom suggesties voor leerinhouden waarmee je die doelstellingen kunt realiseren. Bij elk thema staat een opsomming van mogelijke onderwerpen. Heel wat thema's kwamen in de 1ste en 2de graad al aan bod en worden in de 3de graad verder ontwikkeld. Het lexicale en grammaticale groeien hier mee met de teksten die leerlingen bij het uitvoeren van de receptieve en productieve taaltaken.

Dat wil zeggen dat er een groter aanbod van woorden binnen elk woordveld zal gebeuren en dat ook in de productie een grotere nuancering en bredere invulling zal geleverd worden.

Bij de evolutie naar het beoogde niveau zullen de leerlingen dus niet noodzakelijk een veel groter aantal woordvelden leren kennen, maar ze zullen de woordvelden sterker invullen en bv. meer woorden voor eenzelfde begrip gebruiken. Net als bij de vaardigheidsdoelstellingen kun je hier de indruk krijgen dat het leerplan weinig groei voorziet tegenover de 2de graad. Het hernemen van al geleerde woordenschat is belangrijk. Taal wordt immers cyclisch verworven en het hernemen van woordenschat en grammaticale constructies is deel van het groeiproces.

Doelstellingen		Mogelijke leerinhouden
<i>De woordenschat en lexicale velden uit de 1ste en 2de graad worden verder geconsolideerd en uitgebreid.</i>		
De leerlingen kunnen		
Wo 1	lexicale elementen (woorden, woordcombinaties en uitdrukkingen) functioneel d.w.z. gepast inzetten om de voor hen relevante receptieve taaltaken (luisteren en lezen) zo correct mogelijk uit te voeren;	Persoonlijke gegevens: gesprekken over familie, gewoonten, hobby's, persoonlijke interesses, verlangens, wensen, dromen en ambities, gevoelens; gebeurtenissen, verhalen, ervaringen; uiterlijk, karakter en gevoelens; ontspanning en vrije tijd; uit eten, maaltijden, gezond eten, lievelingsgerechten sociale netwerken, jeugdbeweging en verenigingsleven, film, muziek, sport ...
Wo 2	lexicale elementen (woorden, woordcombinaties en uitdrukkingen) functioneel d.w.z. gepast inzetten om de voor hen relevante productieve taaltaken (spreken, gesprekken voeren en schrijven) uit te voeren. dit betekent dat de leerlingen de woorden, woordcombinaties, uitdrukkingen en structuren leren gebruiken: - in gebruikelijke contexten - via betekenisvolle taaltaken.	
		Dagelijks leven: dagelijkse bezigheden, huishoudelijke taken wooninrichting vrienden uitnodigen, ontvangen, bezoeken communicatiewijzen actualiteit, nieuws, media opleiding en onderwijs beroepen, vakantiejobs en weekendwerk shoppen, kledij, soorten winkels ... schoolleven, Studieloopbaan weerbericht, klimaat
		Tijd, ruimte, natuur: wijdere omgeving precies beschrijven, verkeer: drukte, ongevallen, de weg vragen, de weg tonen transportmiddelen, openbaar vervoer dimensies, tijd, lengtematen, gewichten, ...

		<p>plaatsen en faciliteiten in een stad of dorp vakantie en reizen planten, dieren, milieu cultuur: film, literatuur, media, lifestyle</p> <p>Diensten: contacten met diensten: ziekenhuis, hulpdiensten, post, reisagentschap, eenvoudige administratie, inlichtingen vragen, signaleren van problemen, klachten formuleren,</p> <p>Domeinspecifieke lexicale elementen: economisch, wetenschappelijk, medisch, historisch, technisch, sociologisch, ecologisch ...</p> <p>Opinies/discussies tegenstellingen, het (niet) eens zijn, afwegingen maken, argumentatie leveren en weergeven, appreciatie uitdrukken, weerlegging van argumenten, ...</p>
Wo 3	<p>bij het uitvoeren van taaltaken hun functionele taalkennis inzetten en uitbreiden. Ze kunnen hierbij reflecteren over taal en taalgebruik (<i>ET 43</i>). Dit betekent dat de leerlingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reeds in de klas behandelde vormen en structuren kunnen herkennen en ontleden, onder meer naar aanleiding van nieuwe teksten; - onder begeleiding regels kunnen ontdekken en formuleren door te observeren hoe vormen en structuren functioneren; - gelijkenissen en verschillen tussen talen kunnen ontdekken en hun kennis van andere talen kunnen inzetten. 	
Wo 4	<p>bij het uitvoeren van taaltaken kunnen de leerlingen de volgende strategieën inzetten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gebruikmaken van woordenlijsten, vertaalwoordenboeken en elektronische hulpbronnen; - de vermoedelijke betekenis van woorden (transparante en onbekende) afleiden uit de context; - gebruikmaken van non-verbaal gedrag om een boodschap over te brengen; - iets op een andere wijze zeggen. 	
Wo 5*	<p>bij het uitvoeren van taaltaken zien de leerlingen het belang in van lexicale correctheid en streven ze naar taalverzorging (<i>ET 46*</i>).</p>	

5.5 Onderzoekscompetentie

Doelstellingen

De leerlingen kunnen

OC 1	zich oriënteren op een onderzoeksprobleem door gericht informatie te verzamelen, te ordenen en te bewerken (SET16);
OC 2	een onderzoeksopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren over een literair en /of linguïstisch vraagstuk (SET17);
OC 3	de onderzoeksresultaten en conclusies rapporteren en ze confronteren met andere standpunten. (SET18).

Het ontwikkelen van onderzoekscompetentie vind je in alle polen terug. De handelingswerkwoorden zijn bij de verschillende polen dezelfde, maar het wetenschappelijk onderzoeksdomein is eigen aan de pool. In de specifieke eindtermen voor moderne vreemde talen oriënteren de leerlingen zich op een **literair en/of linguïstisch** vraagstuk. Het is belangrijk dat scholen rond het opbouwen van onderzoekscompetentie vak- en pooloverschrijdend een visie ontwikkelen²⁰.

Onderzoekscompetentie ontwikkelen bij 17/18-jarige leerlingen in een vreemde taal en bovendien over een literair en/of linguïstisch onderwerp, is niet vanzelfsprekend. Om deze opdracht zo zinvol mogelijk in te vullen zijn volgende elementen belangrijk.

- De opdrachten onderzoekscompetentie in het aso mogen niet gezien worden vanuit het perspectief van een bachelor- of masterproef. Het is echter wél belangrijk dat ze met de **verschillende stappen** van het wetenschappelijk onderzoek **kennismaken** en deze ook zeker als één aansluitende cyclus doorlopen. De opdracht van de leraar zal er dan in bestaan om hen te begeleiden in het verwervingsproces van de onderzoekscompetentie. De vakgroep(en) moderne talen mogen evenmin het belang van het groeipad naar onderzoekscompetentie uit het oog verliezen.
- De band met de doelen van basisvorming moderne vreemde talen is essentieel, zoals dat ook voor de andere specifieke eindtermen het geval is. De realisatie van de onderzoekscompetentie kan nooit los gezien worden van de realisatie van de overige doelen.
- De specifieke eindtermen dienen niet in alle moderne vreemde talen aangeboden te worden. Het volstaat immers dat ze samen minimaal één keer aan bod **komen in één van de vreemde talen** in de loop van de 3de graad. Overleg en afspraken binnen de vakgroep moderne talen zijn dan ook noodzakelijk.
- De leerlingen ontwikkelen ook nog voor de andere component van hun studierichting 3de graad hun onderzoekscompetentie. Leerlingen van bv. de richting Economie-moderne talen zullen ook voor de pool economie onderzoekswerk uitvoeren, in Moderne talen - wetenschappen moeten de specifieke eindtermen onderzoekscompetentie voor natuurwetenschappen bereikt worden, enz. Overleg met collega's is ook hier zeker aangewezen. Dit betekent echter niet dat leerlingen beide componenten zomaar in één werk kunnen gieten. Het risico is immers groot dat het specifieke poolkarakter van het onderzoek niet voldoende aan bod komt in de combinatie van de twee componenten.

De stappen van het onderzoek

Het is essentieel dat de leerlingen bewust worden van de stappen die gezet moeten worden om aan onderzoek te doen. Het onderzoeksproces staat namelijk centraal in het verwerven van deze specifieke eindtermen.

²⁰ Zie daarvoor ook de VVKSO-mededeling M-2008-043. Ook daar wordt OVUR genoemd als een van de mogelijke stappenplannen.

Leerlingen focussen op 'wat?' ze gaan uitwerken, maar ze moeten zich hierbij ook bewust zijn van de stappen die ze zetten om hun doel te bereiken (= 'hoe?'). Zo is het zeker aan te raden om de leerlingen te confronteren met een stappenplan en de concrete invulling aan hen over te laten, met de nodige begeleiding. De leraar zorgt voor het onderzoeksdomein, in principe komen de leerlingen ertoe de onderzoeksvraag te stellen.

Voor de ontwikkeling van de onderzoekscompetentie kun je bv. werken volgens het OVUR-plan met volgende stappen. In de pedagogisch-didactische wenken gaan we hier uitvoeriger op in.

Stappen	
1 Oriënteren	1 Oriënteren op het onderzoeksprobleem
	2 Formuleren van onderzoeksvragen
2 Voorbereiden	3 Maken van een onderzoeksplan
3 Uitvoeren	4 Verwerven van informatie
	5 Verwerken van informatie
	6 Beantwoorden van vragen en formuleren van conclusies
	7 Rapporteren
4 Reflecteren	8 Eigen evaluatie van het onderzoeksproces en het onderzoekproduct

6 Minimale materiële vereisten

De term 'minimale' uitrusting verwijst naar de uitrusting en het didactisch materiaal dat normaal in elke les Engels beschikbaar moet zijn opdat er een rijke, krachtige leeromgeving zou ontstaan, waarin de leerder zelf de verantwoordelijkheid voor zijn eigen leren zou kunnen nemen, vanzelfsprekend in dialoog met de leraar.

In alle lokalen waar moderne vreemde talen gegeven worden, moet er geschikte apparatuur zijn om beeld- en geluidsfragmenten af te spelen voor een klasgroep. Ook is minstens één computer met internetaansluiting en videoprojector onontbeerlijk.

Bovendien:

- moeten de leerlingen geregeld toegang hebben tot de computerlokalen met een internetaansluiting om ook ICT-vaardigheden in functie van het leren van de Engelse taal en via activiteiten in het Engels, volwaardig te ontwikkelen;
- beschikken de computers over luidsprekers;
- is het wenselijk dat de leerlingen en leraren in de klas of in de mediatheek/open leercentrum gebruik kunnen maken van
 - verklarende en/of vertaalwoordenboeken, aangepast aan het taalniveau van de leerlingen en in voldoende aantal;
 - digitale woordenboeken op de computer of op het leerplatform;
 - grammatica's of grammaticale compendia;
 - leesmateriaal zoals taal- en algemene tijdschriften, aangepaste literatuur;
 - aanvullend luistermateriaal;
 - naslagwerken, inclusief cd-roms en dvd's;
 - een internetaansluiting;
 - headsets;
 - algemene software en software bij de gebruikte leermiddelen.

Verder zijn wenselijk:

- een wandbord of een andere mogelijkheid tot affichering in elk lokaal waar regelmatig taallessen gegeven worden;
- verplaatsbaar meubilair voor een flexibele opstelling.

7 Eindtermen moderne vreemde talen (Engels) 3de graad aso

Taaltaken, verwerkingsniveaus, tekstsoorten, tekstkenmerken en strategieën

Luisteren

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
 - af en toe enige abstractie
 - eigen leefwereld en dagelijks leven
 - ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer met betrekking tot de actualiteit
- **Taalgebruikssituatie**
 - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
 - met en zonder achtergrondgeluiden
 - met en zonder visuele ondersteuning
 - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
 - ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit
 - tekststructuur met een zekere mate van complexiteit
 - af en toe iets langere teksten
- **Uitspraak/Articulatie/Intonatie**
 - heldere uitspraak
 - zorgvuldige articulatie
 - duidelijke, natuurlijke intonatie
 - weinig afwijking van de standaardtaal
- **Tempo en vlotheid**
 - normaal tempo
- **Woordenschat en taalvariëteit**
 - overwegend frequente woorden
 - overwegend eenduidig in de context
 - ook met minimale afwijking van de standaardtaal
 - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

- 1 het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 2 de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 3 de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 4 relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 5 cultuuruitingen opzoeken die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurend uitvoeren**:

- 6 de informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke en persoonlijke manier ordenen.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

- 7 een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

8 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen;
- het luisterdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- zeggen dat ze iets niet begrijpen en vragen wat iets betekent;
- gebruikmaken van ondersteunende gegevens (talige en niet-talige) binnen en buiten de tekst;
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen;
- hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst;
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context;
- relevante informatie in kernwoorden noteren.

Lezen

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
 - af en toe enige abstractie
 - eigen leefwereld en dagelijks leven
 - ook onderwerpen van meer algemene aard, onder meer met betrekking tot de actualiteit
- **Taalgebruikssituatie**
 - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
 - met en zonder visuele ondersteuning
 - socioculturele verschillen tussen de Franstalige/Engelstalige wereld en de eigen wereld
 - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
 - ook samengestelde zinnen met een zekere mate van complexiteit
 - niet al te complex gestructureerde argumentatieve en artistiek-literaire teksten
 - relatief complex gestructureerde informatieve, prescriptieve en narratieve teksten
 - af en toe relatief lange teksten
 - ook met redundante informatie
- **Woordenschat en taalvariëteit**
 - vaker minimale afwijking van de standaardtaal
 - informeel en formeel
 - aandacht voor taalvariëteiten

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren:**

- 9 het onderwerp bepalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 10 de hoofdgedachte achterhalen in informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 11 de gedachtegang volgen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 12 relevante informatie selecteren uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 13 de tekststructuur en -samenhang herkennen van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten;
- 14 cultuuruitingen opzoeken die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren**:

- 15 de informatie van informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten op overzichtelijke wijze ordenen.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

- 16 een oordeel vormen over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

17 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen;
- onduidelijke passages herlezen;
- het leesdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- gebruik maken van ondersteunende gegevens (talige en niet-talige) binnen en buiten de tekst;
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen;
- hypothesen vormen over de inhoud en de bedoeling van de tekst;
- de vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
- de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en uitdrukkingen afleiden uit de context;
- relevante informatie aanduiden.

Spreken

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
 - vrij concreet
 - eigen leefwereld en dagelijks leven
 - onderwerpen van meer algemene aard
- **Taalgebruikssituatie**
 - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
 - met en zonder achtergrondgeluiden
 - met en zonder visuele ondersteuning
 - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
 - enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit
 - duidelijke tekststructuur
 - complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
 - vrij korte en af en toe langere teksten
- **Uitspraak/Articulatie/Intonatie**
 - heldere uitspraak
 - zorgvuldige articulatie
 - natuurlijke intonatie
 - standaardtaal
- **Tempo en vlotheid**
 - met eventuele herhalingen en onderbrekingen
 - normaal tempo
- **Woordenschat en taalvariëteit**
 - frequente woorden
 - toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard
 - standaardtaal
 - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

- 18 informatie uit informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten meedelen;
19 beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten navertellen.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren**:

- 20 beluisterde en gelezen informatieve, narratieve en artistiek-literaire teksten samenvatten;
21 verslag uitbrengen over een ervaring, een situatie en een gebeurtenis;
22 een presentatie geven;
23 cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

- 24 een waardering kort toelichten;
25 een gefundeerd standpunt naar voor brengen bij beluisterde en gelezen informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

26 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken;
- het spreekdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- een spreekplan opstellen;
- gebruikmaken van non-verbaal gedrag;
- gebruikmaken van ondersteunend visueel en auditief materiaal;
- ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen;
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de consequenties ervan;
- bij een gemeenschappelijke spreektaak talige afspraken maken, elkaars inbreng in de tekst benutten, evalueren, corrigeren en redigeren.

Mondelinge interactie

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
 - vrij concreet
 - eigen leefwereld en dagelijks leven
 - onderwerpen van meer algemene aard
- **Taalgebruikssituatie**
 - de gesprekspartners richten zich tot elkaar en tot anderen
 - voor de leerlingen relevante taalgebruikssituaties
 - met en zonder visuele ondersteuning, met inbegrip van non-verbale signalen
 - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
 - enkelvoudige en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit
 - duidelijke tekststructuur
 - complexere elementen verbonden tot een coherente tekst
 - vrij korte en af en toe langere teksten
- **Uitspraak/Articulatie/Intonatie**
 - heldere uitspraak
 - zorgvuldige articulatie
 - natuurlijke intonatie
 - standaardtaal
- **Tempo en vlotheid**

- met eventuele herhalingen en onderbrekingen
- normaal tempo
- **Woordenschat en taalvariëteit**
 - frequente woorden
 - toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard
 - standaardtaal
 - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken uitvoeren**:

27 de taaltaken gerangschikt onder “luisteren” en “spreken”, in een gesprekssituatie uitvoeren;

28 een niet al te complex gesprek beginnen, aan de gang houden en afsluiten.

29 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles begrijpen of kunnen uitdrukken;
- het doel van de interactie bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- gebruikmaken van non-verbaal gedrag;
- ondanks moeilijkheden via omschrijvingen de correcte boodschap overbrengen;
- vragen om langzamer te spreken, iets te herhalen;
- zelf iets in eenvoudige taal herformuleren om wederzijds begrip na te gaan;
- eenvoudige technieken toepassen om een kort gesprek te beginnen, gaande te houden en af te sluiten.

Schrijven

In **teksten** met de volgende **kenmerken**

- **Onderwerp**
 - concreet
 - eigen leefwereld en dagelijks leven
 - af en toe onderwerpen van meer algemene aard
- **Taalgebruikssituatie**
 - voor de leerlingen relevante en vertrouwde taalgebruikssituaties
 - met aandacht voor digitale media
- **Structuur/Samenhang/Lengte**
 - enkelvoudige zinnen en samengestelde zinnen met een beperkte mate van complexiteit
 - duidelijke, begrijpelijke lopende tekst waarbij indeling in alinea’s en standaard lay-out zijn toegepast
 - tekststructuur met een beperkte mate van complexiteit
 - vrij korte en af en toe langere teksten
- **Woordenschat en taalvariëteit**
 - toereikend om duidelijke beschrijvingen te geven van en meningen te formuleren over de eigen leefwereld en onderwerpen van meer algemene aard
 - standaardtaal
 - informeel en formeel

kunnen de leerlingen volgende **taken beschrijvend uitvoeren**:

30 gelezen teksten globaal weergeven;

31 mededelingen schrijven;

32 een situatie, een gebeurtenis, een ervaring beschrijven;

33 alledaagse uitdrukkingen en elementaire routines uit de doeltaal gebruiken;

34 een spontane mening verwoorden over informatieve, prescriptieve, narratieve, argumentatieve en artistiek-literaire teksten.

kunnen de leerlingen volgende **taken structurerend uitvoeren**:

- 35 beluisterde en gelezen informatieve en narratieve teksten samenvatten;
- 36 gelezen argumentatieve teksten samenvatten;
- 37 een verslag schrijven;
- 38 informele en formele, ook digitale correspondentie voeren;
- 39 cultuuruitingen opzoeken en presenteren die specifiek zijn voor een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

kunnen de leerlingen volgende **taken beoordelend uitvoeren**:

- 40 een standpunt verwoorden in de vorm van informatieve en argumentatieve teksten.

41 Indien nodig passen de leerlingen volgende **strategieën** toe:

- zich blijven concentreren ondanks het feit dat ze niet alles kunnen uitdrukken;
- het schrijfdoel bepalen en hun taalgedrag er op afstemmen;
- een schrijfplan opstellen;
- van een model gebruik maken;
- digitale en niet-digitale hulpbronnen en gegevensbestanden raadplegen en rekening houden met de consequenties ervan;
- de passende lay-out gebruiken;
- de eigen tekst nakijken;
- bij een gemeenschappelijke schrijftaak talige afspraken maken, elkaars inbreng in de tekst benutten, evalueren, corrigeren en redigeren;
- met de belangrijkste conventies van geschreven taal rekening houden.

Kennis en attitudes

Kennis

- 42 Om bovenvermelde taaltaken uit te voeren kunnen de leerlingen op hun niveau functionele beheersing van de volgende taalelementen inzetten:

VOOR ENGELS²¹:

De grammaticale en complementaire lexicale kennis om ...

Personen, dieren en zaken te benoemen

■ Te verwijzen naar personen, dieren en zaken

Wat? / Wie?

Zelfstandige naamwoorden: getal, telbaar en ontelbaar

Lidwoorden: bepaald en onbepaald

Voornaamwoorden: persoonlijk, bezittelijk en aanwijzend

Hoeveel? De hoeveelste?

Uitdrukken van hoeveelheden

■ *Personen, dieren en zaken nader te bepalen en te omschrijven*

Bijvoeglijke naamwoorden

²¹De eindtermen moderne vreemde talen gelden voor Frans en Engels. Enkel eindterm 42 kent een verschillende invulling.

Gelijkenissen en verschillen

Trappen van vergelijking

■ *Relaties aan te duiden*

Betrekkelijke bijzinnen en betrekkelijke voornaamwoorden

Genitiefvormen

Uitspraken te doen

■ *Te bevestigen, te vragen en te ontkennen*

Bevestigende, ontkennende en vragende zinnen

Overeenkomst tussen onderwerp en werkwoord

Vragende woorden

Gebruik van 'do' om iets te benadrukken

■ *Te situeren in de ruimte*

Uitdrukken van ruimte, beweging, richting, afstand ...

■ *Te situeren in de tijd*

Uitdrukken van tijd, duur, frequentie, herhaling ...

Vorming en gebruik van de belangrijkste tijden van de werkwoorden voor de communicatie in de

tegenwoordige, de verleden en de toekomstige tijd

tijdelijk/dikwijls, altijd'

Continuous/non-continuous

'voltooid/niet voltooid'

Perfect/non-perfect

■ *Te argumenteren en logische verbanden te leggen*

Uitdrukken van reden, oorzaak en gevolg

Uitdrukken van doel

Uitdrukken van tegenstelling en toevoeging

Uitdrukken van mogelijkheid en waarschijnlijkheid

Uitdrukken van wil en gevoelens

Uitdrukken van (afwezigheid van) toelating en verplichting

Perspectief aan te duiden

Neutraal/geen handelende persoon/nadruk op handelende persoon

Actief versus passief: betekenis en passievorming

■ *Relatie en samenhang tussen tekstgedeelten aan te duiden*

Samengestelde zinnen ook met onderschikking

■ *Te rapporteren*

Indirecte rede

43 De leerlingen kunnen reflecteren over taal en taalgebruik binnen de vermelde taalgebruikssituaties en daarbij hun functionele kennis ter ondersteuning van hun taalbeheersing uitbreiden door naar aanleiding van zinvolle communicatieve situaties en taaltaken:

- reeds in de klas behandelde vormen en structuren te herkennen en ontleden;
- door te observeren hoe vormen en structuren functioneren, onder begeleiding regels te ontdekken en formuleren;
- gelijkenissen en verschillen tussen talen te ontdekken en hun kennis van andere talen in te zetten.

44 De leerlingen kunnen verschillen en gelijkenissen onderscheiden in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt.

De leerlingen werken aan de volgende **attitudes**:

45* tonen bereidheid en durf om te luisteren, te lezen, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven in het Frans/Engels;

46* streven naar taalverzorging;

47* tonen belangstelling voor de aanwezigheid van moderne vreemde talen in hun leefwereld, ook buiten de school, en voor de socioculturele wereld van de taalgebruikers;

48* staan open voor verschillen en gelijkenissen in leefwijze tussen de eigen cultuur en de cultuur van een streek waar de doeltaal gesproken wordt;

49* stellen zich open voor de esthetische component van teksten.

8 Specifieke eindtermen moderne talen aso

A. Taal en communicatie

De leerlingen kunnen

1. domeinspecifieke teksten, zoals zakelijke en wetenschappelijke, structureren, verwerken en gepast presenteren in functie van de ontvanger;
2. vanuit een communicatiemodel reflecteren op talige communicatie en die waar nodig bijsturen;
3. vergelijken hoe in de eigen cultuur en in andere culturen informatie gebracht wordt bij interpersoonlijke, intergroeps- en massacommunicatie.

B. Taal en cultuur

De leerlingen kunnen

4. stereotypen met betrekking tot eigen en andermans cultuur en cultuuruitingen herkennen en nuanceren.
5. misverstanden in de interculturele communicatie die ontstaan door taalkundige of culturele verschillen herkennen en kunnen rechtzetten;
6. cultuuruitingen verkennen die specifiek zijn voor de gebieden waar de doeltaal als omgangstaal gebruikt wordt;
7. verkennen van cultuur door middel van visuele taal zoals film, toneel, dans, reclame, videoclips, beeldend werk, websites...
8. elementen uit de literatuurgeschiedenis, zoals stromingen, aanwenden om teksten in hun historische, politieke en sociale context te plaatsen;
9. gevoelens en leeservaringen op een creatieve manier vorm geven.

C. Taal als systeem

De leerlingen kunnen

10. bij de studie van teksten grammaticale structuren en formele en inhoudelijke kenmerken van tekstsoorten herkennen en beschrijven;
11. strategieën inzetten en passende hulpmiddelen hanteren om inzicht te verwerven in spellingsysteem, uitspraak, betekenis van woorden, zinsconstructies en de relatie klank-teken;
12. strategieën inzetten om hun taalleerproces autonoom te evalueren, bij te sturen en verder te zetten;
13. met voorbeelden aantonen dat de betekenis van een taaluiting afhankelijk is van de context;
14. elementen van taalvariatie herkennen en illustreren;
15. gelijkenissen en verschillen tussen talen herkennen.

D. Onderzoekscompetentie

De leerlingen kunnen

16. zich oriënteren op een onderzoeksprobleem door gericht informatie te verzamelen, te ordenen en te bewerken;
17. een onderzoeksopdracht voorbereiden, uitvoeren en evalueren over een literair en /of linguïstisch vraagstuk;
18. de onderzoeksresultaten en conclusies rapporteren en ze confronteren met andere standpunten.